

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

36 (517), 10–16 вересня 2009

ПЕРЕДПЛАТА 2010

ПОДАЛЬША ДОЛЯ ПРОСВІТЯНСЬКОГО ТИЖНЕВИКА —

У ВАШИХ РУКАХ!

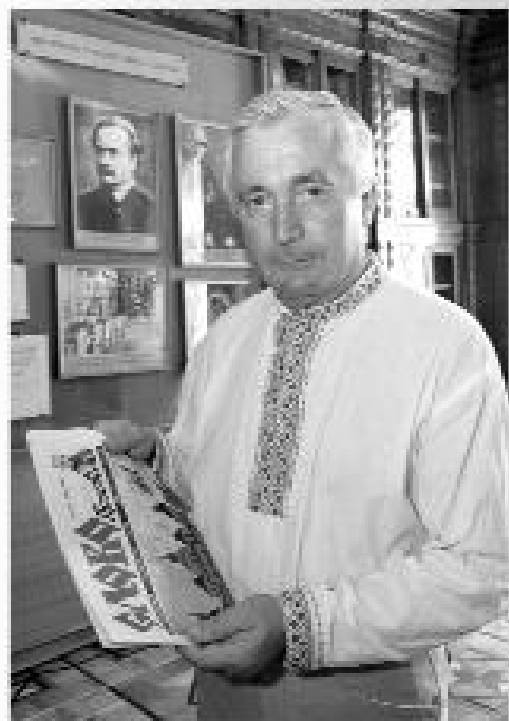

ЦЕ ВАШ ВИБІР!

АВТОРИТЕТНА ДУМКА

«Щоб у Галичині постали ОУН і УПА,
«Просвіта» працювала 80 років.
Хай скоротяться часи, щоб «Слово Просвіти»
домаглося справжньої України хоч би за 40 біблійних років».

Василь ОВСІЄНКО,
папів'янин, публіцист

ВАРТІСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ

на рік	45 грн 89 коп.
на півроку	23 грн 42 коп.
на 3 місяці	12 грн 36 коп.
на 1 місяць	4 грн 27 коп.

Поштовий індекс — 30617,
67-ма сторінка в Каталозі

МИ — ЗІ «СЛОВОМ ПРОСВІТИ», БО ЦЕ — НАША ГАЗЕТА!

Катерина КАЗАКОВА,
читачка й шанувальниця
тижневика,
с. Гореничі, Київська обл.

Тижневик «Слово Просвіти» передплачую давно. Щочетверга чекаю з нетерпінням свіжого числа, бо це моя газета за духом і змістом. Тут і література, й економіка, й історія, й політика, бо в наш час боротьби й протистоянь від неї не сховатись. Усе це подано неупереджено, демократично, грамотно й цікаво.

Розгортаю тижневик і дивлюся, чи є мої улюблені автори: Петро Антоненко, Ніна Гнатюк, Любов Голота, Надія Кир'ян, Віктор Баранов, Дмитро Дроздовський та інші. Майже всіх слухаю й на «Радіо Культура» і радію, що є такі люди. Вони підтримують мою надію, що Україна відродиться, зміцніє, стане справді незалежною, її поважатимуть у світі. Уроки української мови Івана Ющука, публікації Ірини Фаріон, Михайла Слабошпицького, Володимира Скляра розкривають очі на те, над чим ми не замислювалися раніше.

Моє дитинство минуло в Росії, рідну мову забула, а коли повернулася в Україну, в школі звільнили від вивчення української. Дитиною цьому раділа, аж тепер зрозуміла, що це була політика радянської влади, спрямована на наше зрощення. І нині, у незалежній Україні, ця політика

ще живе й діє. Інформаційний простір майже весь у руках окупантів: і газети, й книжки, і телебачення, й радіо. І тому ваша газета, «Радіо Культура», інші патріотичні ЗМІ дають надію, що «ще не вмерла Україна». Але може вмерти, якщо ми не чинитимемо опору.

Дай Боже сили і насаги нам усім. Вірю, що ми переможемо. Слава Україні!

Надія ДАНИЛЕВСЬКА,
поетеса, фольклористка,
вчителька народознавства,
м. Київ

Тижневик «Слово Просвіти» читаю давно. Було дуже добре, коли його передплачували всім письменникам. У тижневику друкують цікаві матеріали: політичні, патріотичні, поетичні, мистецькі. Нині часто купую газету в Будинку письменників або в кіосках.

Треба, щоб про передплату «Слова Просвіти» для шкіл, бібліотек, ВНЗ подбала держава, адже у тижневику багато корисного для освітян.

У тридцятому числі мене глибоко вразило звернення Патріарха Філарета до українського народу з приводу візиту в Україну Московського патріарха Кирила «Не в силі Бог, а в правді». Вважаю, що боротьба за Церкву — політична. У світі існує одна помісна Церква.

Бог єдиний, і розділяти його — гріх.

Думаю, що об'єднанню вірян сприятимуть мистецькі заходи: християнські фестивалі, видання християнської літератури, зокрема дитячої. Нещодавно вийшла моя книжка «Великдень в українській поезії». Переглянувши літературні твори від XII століття, знайшла понад 100 віршів на великодню тематику. Це і класика — Іван Франко, Ліна Костенко, і молодші автори — Галина Маніва, Зоя Жук. Вони упорядковують збірники, редагують, пишуть. Це дуже важлива справа.

Олена ЗАДВОРНА-ГАЛАЙ,
вчителька української мови
і літератури Київського
ліцею № 157

Серед усіх ЗМІ українською мовою обов'язково відшукуємо потрібне, бажане. Те, що надихає на віру й довіру, патріотизм не в запертому сенсі цього слова. Хочеться, щоб зі сторінок газети чи журналу віяв свіжий дух любові до України, того єдиного джерела, звідки нам жити і творити. Шукаєш дивосвіт краси, від якої стаєш добрішим, виваженим, врівноваженим, наближаєш у трепеті щодня себе до себе. Це — важливо.

Тому газету «Слово Просвіти» читаю з благоговінням і насагою. Вона того варта.

АНКЕТА ЧИТАЦЬКИХ ЗАУВАЖЕНЬ І ПОБАЖАНЬ ГАЗЕТИ «СЛОВО ПРОСВІТИ»

1. Читаю «Слово Просвіти» з _____ регулярно, час від часу, повністю, вибірково, сам, передаю іншим (потрібне підкреслити).
2. Мені подобаються публікації на такі теми _____, а також таких авторів _____.
3. Слід відмовитись від публікацій, в яких _____.
4. Вважаю, що «Слово Просвіти» повинно впровадити додаткову рубрику _____, в якій _____.
5. Читаю ще газети _____, тому, що в «Слові Просвіти» не знаходжу матеріалів про _____.
6. 2009 року газета «Слово Просвіти» була мені корисною тим, що _____.
7. Я використовую кожне число «Слова Просвіти» для ознайомлення з поточними подіями, шукаю відповіді на свої запитання, роблю вирізки для використання в роботі, збираю підшивку, інше _____ (потрібне підкреслити).
8. На 2010 рік щодо «Слова Просвіти» маю намір: передплатити та залишатися в числі активних читачів і дописувачів; передплатити і бути серед прихильників газети; купувати тижневик у кіоску; читати газету принагідно; не розраховую бути читачем, інше _____ (потрібне підкреслити).
9. Мої персональні дані:
а) професія, посада _____;
б) вік _____, стать _____, освіта _____;
в) ім'я, прізвище (за бажанням) _____;
г) адреса або інші реквізити для контакту (за бажанням) _____.

«ЗА НАШУ І ВАШУ СВОБОДУ!»

Петро АНТОНЕНКО

“За нашу і вашу свободу! За наше спільне майбутнє!” Саме така назва акції, яку започаткували Фонд “Демократичні ініціативи” і Товариство Лева (Львів). Презентація її відбулася на прес-конференції в Укрінформі. Присвячена акція 20-річчю падіння комуністичних режимів у Європі, й у цьому контексті — ювілею утворення Народного руху України. Учасниками прес-конференції були директор Фонду “Демократичні ініціативи” Ілько Кучерів, голова Товариства Лева Андрій Нечипорук, відома громадська діячка української діаспори, голова Громади українців Литви у 1989—1997 роках Людмила Жильцова-Вусик, головний редактор часопису “ЄвроАтлантика” Віталій Довгич, відомий журналіст, консультант Фонду “ДІ” Вахтанг Кіпіані, експерт Фонду Тарас Фролов.

Без демократичної революції в Україні, без проголошення її незалежності неможливі були б і кардинальні зміни в Європі, наголосували на прес-конференції. Завершення холодної війни, падіння комуністичних режимів стало історичною віхою в житті Європи. А для країн колишнього соціалістичного табору це був радикальний перехід до демократії. Для нас, українців, це означало ще й відродження нашої державності.

Однак процес переходу до демократії непростий. У деяких країнах Східної й Центральної Європи, особливо на пострадянському просторі, відбувається згорання громадянських прав і свобод. Тому організатори акції хочуть нагадати, що ті грандіозні зміни, які почалися в Європі 20 років тому, мають стати незворотними, а демократія потребує зміцнення й розвитку. Також цією акцією висловлюється солідарність із тими людьми, громадськими організаціями, політичними силами, які продовжують боротися за утвердження демократичних ідеалів.

Одним із головних заходів акції буде Міжнародна конференція “За нашу і вашу свободу! За наше спільне майбутнє!”, яка пройде 25—27 жовтня у Львові. До речі, саме гасло “За нашу і вашу свободу!” відоме понад 200 років. Його проголосили в Польщі 1795-го, коли патріоти відстоювали незалежність. Під цим гаслом проходила демонстрація в Москві й 1968-го на підтримку Празької весни і як девіз протесту проти введення радянських військ до Чехословаччини. Гасло не втратило актуальності й нині. До цього гасла, добре відомого всім борцям із тоталітаризмом, організатори акції додали другу частину, підкреслюючи, що йдеться про побудову спільного європейського дому.

До участі в Міжнародній конференції у Львові запрошено видатних представників демократичного руху Європи: Вацлава Гавела, Вітаутаса Ландсбергіса, Адама Міхніка. Звичайно ж, візьмуть участь і відомі діячі національно-демократичного руху України.

З великим інтересом слухали журналісти виступ Людмили Жильцової-Вусик. Адже вона не просто створила й очолювала в ті бурхливі роки Громаду українців Литви, а й разом з однодумцями багато робила для демократичного руху України. Досить сказати, що тоді, у 1989—1990 роках, саме в Литві, наперед у Вільнюсі, за найактивнішого сприяння української громади друкували більшість перших незалежних, насправді — підпільних газет України. Таких видань були сотні. Саме за сприяння пані Людмили й українців Вільнюса друкували й першу незалежну чернігівську газету “Громада”, яку активісти Чернігівського Руху з ризиком для себе нелегально привозили в Україну. На початку 90-х Громада українців Литви радо приймала співочий гурт Чернігівської “Просвіти” у тижневій поїздці цією країною. Тож співпраця наша давня й міцна.

Організатори акції в її рамках оголосили про збирання матеріалів з історії національно-демократичного руху, зокрема й про Народний рух, для Державного архіву України. Тому й звертаються до всіх громадян, політичних і громадських організацій, установ із закликом збирати такі матеріали. Їх можна передавати в обласні відділення Державного архіву України, а найцікавіші надсилати на електронну адресу dif@dif.org.ua/ їх передадуть до Держархіву України. **Довідки за телефонами Фонду в Києві: 581-33-17; 234-80-46.**

Почав працювати Інтернет-сайт Фонду “Вільна Європа”, на якому розміщують тексти, фото-, відеоматеріали, присвячені історії демократичного руху в Європі, зокрема в Україні. Адреса сайту: vilnaevropa.org.ua.

ЗА ТРИ МІСЯЦІ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ В КДБ ЗНИЩЕНО МАТЕРІАЛИ ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ

РОЗСЕКРЕЧЕНО ДОКУМЕНТИ КДБ ПРО НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ

3 вересня у прес-центрі Служби безпеки відбулися громадські слухання, присвячені 20-літтю Народного руху України. Учасниками слухань були відомі громадсько-політичні діячі Іван Драч, Віталій Дончик, Іван Заєць, доктор історичних наук Геннадій Боряк, директор Центрального державного архіву громадських організацій України Володимир Лошицький, заступник голови Державного комітету архівів України Костянтин Новохатський, директор Департаменту архівного забезпечення Служби безпеки України Володимир В'ятрович, співробітник Архіву СБУ Олександр Лошицький і журналіст Вахтанг Кіпіані.

Фото Ксенії Гладішевої

Євген БУКЕТ

Значну роль у подіях повалення комуністичних режимів у країнах Центральної й Східної Європи відіграв серед інших український національно-визвольний рух. Про це, відкриваючи слухання, сказав Володимир В'ятрович. Він зазначив: “СБУ вперше розсекречує й оприлюднює документи, яким 20 років. Вони показують умови відродження української незалежності 1991-го, розповідають про створення та діяльність Народного руху України. Віднині всі вони доступні у Відкритому електронному архіві СБУ”.

В. В'ятрович повідомив, що в архівах уже віднайдено 250 документів КДБ про ситуацію в Україні наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років. Перший з них датується 6 грудня 1986 року, останній — 22 серпня 1991-го. В'ятрович підтвердив знищення величезної кількості документів того часу в останні дні існування Союзу. На виконання наказу КДБ СРСР № 0150 1990 року повністю знищено безцінні документи оперативного документування — відео- і кінозйомки, фотографії найважливіших подій, велелюдних акцій та маніфестацій. 24 травня 1991 року майже одночасно знищено масив матеріалів КДБ про I та II з'їзди Народного руху, найважливіші рухівські акції. Попри не-

сприйняли з великим ентузіазмом в усій Україні, — зазначив пан Лошицький. — Документи КДБ інформують про активну діяльність осередків Руху в Київській, Дніпропетровській, Черкаській, Харківській, Хмельницькій і Кримській областях”.

КДБ цілеспрямовано перешкоджав діяльності активістів Руху: “В соответствии с указаниями КГБ СССР, МВД СССР и Прокуратуры СССР предотвращена попытка Черновола, Горыня и Геля принять участие 10—14 декабря с. г. в “семинаре независимых общественных организаций стран-участниц хельсинкского процесса по гуманитарным вопросам” в г. Москве, где Черновола должен был возглавить “секция национальных проблем” и выступить с докладом провокационного содержания, — йдеться у звіті. — Органами КГБ осуществляются мероприятия по дальнейшему контролю за поведением Черновола, ограничению и документированию его инспирированной деятельности, компрометации среди единомышленников”.

“Народних депутатів України, зокрема, Братуня, Федоріва, Сорочика, а також Черновола, Кендзьора і братів Горинів пропонували або залакати, або фізично знищити, — повідомив пан Лошицький. — Там є приклад: “Мы будем их по одному вылавливать и вешать вниз головой”.

Не маючи можливості цілком припинити діяльність активістів національно-демократичного руху, КДБ намагався вплинути на його подальший розвиток: “Через оперативные возможности оказывается положительное воздействие на инициаторов создания “Народного фронта”, — зачитував архівіст документ, — з целью побуждения их к согласованию программных документов с партийными органами”.

Проте це вже була деградація комуністичної системи та її органів безпеки. 24 серпня 1991 року українське незалежність завдяки широкому розвитку національно-демократичного руху було відновлено.

Перший голова Народного руху України за перебудову Іван Драч поділився спогадами про ті часи: “Ситуація була жорстока, потрібно було діяти віртуозно. Мені було відомо, що в день проведення I з'їзду НРУ до Києва мобілізували 15 тисяч солдатів і міліціонерів”.

Він також розповів, як колись до них прийшов підполковник КДБ, аби застерегти, що документи знищують: “Розповідав нам, що треба щось робити, бо документи везуть на Обухівський целюлозний комбінат... Машинами вивозять із КДБ, палять”.

Іван Заєць зауважив, що “ці документи можна хоч до рани класти, за винятком деяких. Це довідки, писані на певні оперативні донесення. Дуже важливо було побачити саме ці оперативні донесення, документи нижчого рівня: розробки конкретних заходів. Але їх нема — їх знищено.

Для нас це дуже важлива подія. Адже можна побачити тенденції, щось підтвердити, щось спростувати. Зокрема, тепер можна викрити міф про те, що Рух творив КДБ. Слабкість системи виявилася в тому, що вона не врахувала масовості”.

Геннадій Боряк висловив переконання, що більшість документів того часу втрачено, адже будь-який тоталітарний режим добре дбає про архів. Він їх або ховає, або знищує. “Так сталося з документами Ради міністрів УРСР 30-х років, щоб приховати Голодомор, репресії. Те саме відбулося і з документами кінця 80-х—початку 90-х. Як джерельну базу академічна наука має нині дуже мало документів, залишених радянською системою”. Деякі документи уже після проголошення незалежності поїздами вивозили до Москви.

Жвава дискусія між учасниками слухань розгорнулася стосовно долі інших документів — архівів Народного руху України за перебудову, зокрема, періоду до I з'їзду. Цих документів у повному обсязі теж немає, більшість із них знайдено в приватних колекціях. Хоч, як повідомили учасники слухань, уже видано дві книжки з історії Руху, стенограму з'їзду, безліч спогадів активних учасників подій.

Напередодні відзначення 20-річчя Руху науковці й громадські діячі звернулися до лідерів політичних партій і громадських організацій з проханням передати до архівів документи, що стосуються важливих історичних подій новітнього періоду історії України. Завдяки цьому стане можливим їхнє наукове опрацювання, подальше оприлюднення і видання.

А з розсекреченими архівними документами про діяльність Народного руху України можна ознайомитися в системі Відкритого електронного архіву СБУ, який є в кожному обласному центрі України. Матеріали з архіву також буде представлено на виставці 12 вересня у Національній палаці “Україна”. Крім того, СБУ спільно з Інститутом історії України Національної академії наук України готує до видання збірник документів.

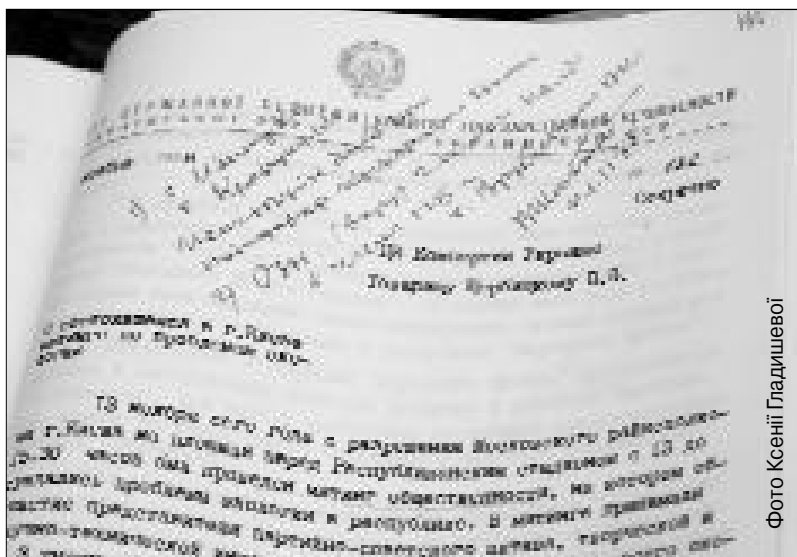
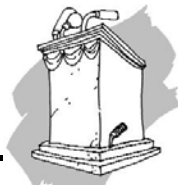

Фото Ксенії Гладішевої

ПРИНЦИП ЄДИНОЇ ДІЇ

Продовжуємо дискусію до 20-річчя утворення Народного руху України. Аналізуючи недавнє минуле, розмірковуємо над сьогоденням, зокрема, над питанням єдності національно-демократичних сил.

Сьогодні наш співрозмовник — депутат Верховної Ради першого скликання, один із перших рухівців, громадський діяч Олександр ГУДИМА.

— Пане Олександр, яка на Вашу думку, роль Руху в новітній історії України?

— У здобутті незалежності України роль Руху визначальна. Чому Рух не зміг прийти до влади? Мабуть, тому, що мав лише одне міцне крило — Західну і Центральну Україну. З одним крилом здолати велику відстань

неможливо. Часто доводиться чути порівняння з польською “Солідарністю”, “Саюдісом” у Литві. Але то були загальнонаціональні громадські організації, вони впливали на весь загал.

Чи могли б ми більше вплинути на перших виборах президента? Те, чого тоді добилися, за тієї кількості мандатів, які мали у Верховній Раді першого скликання, кажу про Народну Раду, — ми й так стрибнули “вище голови”. Осягнути дві проблеми було важко. Домінував наш вплив на прийняття Декларації про державний суверенітет України, на проголошення незалежності, референдум. А ось добитися обрання президента від нової політичної сили — цього вже не змогли. Суттєвим недоліком було те, що керівництво нових політичних сил не було готове до співпраці. Бракувало єдності в середовищі національно-демократичних сил, через що й було висунуто кілька кан-

дидатів у президенти. Якби був один кандидат, то люди консолідувалися б і, принаймні, був би другий тур. І ще невідомо, чим усе закінчилося б.

Однак керівництво нових політичних сил не бачило перспективи, мислило не категоріями незалежної Української держави, а категоріями боротьби за незалежність. Уявлялося, що боротьба буде тривалою. А тут — незалежна держава. Наші ж політики з національно-демократичного табору не мали чіткої програми дій.

— Чому ж забракло такої перспективи, як єдність у демократичному таборі?

— Є цікаві способи політичної боротьби. Зокрема й за ту велику ідею, з якою прийшов Народний рух і яку екстраполював політичним партіям, що вийшли з середовища Руху. Чомусь забувають, що на початку Рух був єдиною громадською організацією й демонстрував той спосіб, яким можна досяг-

ти перемоги. Ось чому й зараз тим політичним партіям треба припинити вивисуватися одна над одною і, принаймні, згадати недалеку історію. Йдеться про такого провідника в Західній Україні як Августин Волошин. Він умів поступатися власними інтересами задля об’єднання українських політичних сил в ім’я перемоги на виборах, що відбулися на Закарпатті. І було проголошено Карпатську Україну. Ось наша новітня історія.

Хоч би що нині відбувалося, бачу розгін. Не вдасться сьогодні — вдасться завтра, післязавтра. Але на порядку денному повинен бути принцип єдиної дії. Кожен політичний лідер навіть малесенької партії повинен сказати: “Я піду, якщо треба, щоб ми були єдині. Я себе поставлю у виборчому списку сто двадцятим, аби була єдність. І не претендую, щоб моя партія стояла в першому ряду”. Все зробити в ім’я того, щоб нашу ідею сприйняло суспільство.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

ВІЙНА ПАМ’ЯТНИКІВ?

● ГОСТРИЙ СИГНАЛ

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Мабуть, не знайдеться небадужої людини в Україні, яка не чула б про страшну смерть селянина із Голованівського району Валерія Олійника, що до неї причетний колишній народний депутат України від БЮТ, а нині розшукуваний по всьому світові Віктор Лозинський. Та ситуація висвітлює не тільки нелюдську жорстокість убивць, а й середньовічний рівень безправності мешканців української провінції. Коли однією злочинною ниткою пов’язані керівники правоохоронних органів, судів, лікарень, інших закладів, простій людині правду знайти неможливо. І злочинні тенета в Голованівську досі до кінця не порвано, попри всі заходи.

Але йдеться про інше. Якщо про саме вбивство і страшний рівень корупції у згаданому регіоні писали багато, то про деякі дії колишнього нардепа щодо українських символів відомо менше. А це саме з його подачі Голованівська селищна рада майже напередодні вбивства селянина проголосувала за зняття Тризуба з пам’ятника “Щаслива родина” і заміну його на... есесерівський серп і молот. Того самого дня було сплюндровано погруддя Т. Шевченка на центральній площі селища. Невдовзі воно зникло зовсім. Ці блюзнірські дії громадянська думка приписує місцевому напівкримінальному оточенню экс-депутата.

Сьогодні, після гучних обурень і звернень до депутатів, голови селищної ради, до правоохоронних органів (а їхнє керівництво у ра-

йоні, хоч би формально, змінилося) серп і молот з пам’ятника зняли, але Тризубка на місці не повернули. Погруддя Т. Шевченка знайшли, але замість того, щоб встановити його на колишньому місці, вирішили перенести на подвір’я школи. І вже 1 вересня це рішення було виконано.

Однак не забарилась і реакція громадськості. Мешканці Голованівська, зокрема, краєзнавець С. Піддубний, голови районних організацій Партії регіонів І. Кучер і “Єдиний центр” С. Марчак, священник УПЦ КП В. Гдешинський, колишній заступник голови РДА, нині пенсіонер І. Смуток звернулися до голів Голованівської селищної й районної рад А. Маковей й А. Качука із заявою, в якій, зокрема, сказано: “З прикрістю і болем дізналися про перенесення пам’ятника світочю української нації Т. Г. Шевченку з центральної площі на подвір’я Голованівської школи, в той час, коли на центральному майдані селища залишається стояти пам’ятник катові українського народу В. Леніну. ...На руках його кров мільйонів наших співвітчизників, земляків, дітів і прадітів. Вважаємо, що утримання пам’ятника такому бузувіру на українській землі, на головній площі райцентру є свідомим гальмом розвитку і розбудови селища. Недарма воно так рясно вкрите смітниками, недобудовами та руїнами. Недарма жодна вулиця райцентру не освітлена. Недарма в селищі та районі панує безкультурність, хамство та невігластво. Як громадяни незалежної демократичної України і ваші виборці просимо терміново розглянути на сесіях Голованівської селищної та районної рад питання про знесення в Голованівську пам’ятника символу колишнього тоталітарного режиму В. Леніну та перейменування центральної вулиці імені Леніна на вулицю Українських достойників”.

3 вересня ці заяви було зареєстровано. Тим часом від мешканців селища і району надходять пропозиції розпочати збір підписів за ліквідацію пам’ятників більшовицькому вождеві, яких у районі п’ять.

В’ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ

4 вересня відбулося засідання Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. На ньому, зокрема, йшлося про виконання плану просвітницької діяльності Секретаріату Товариства на вересень—грудень 2009 р. Обговорювали питання, пов’язані з педагогічними проектами, заходами з відзначення перемоги в Пиллявецькій битві та вшанування пам’яті видатних митців (Івана Котляревського, Михайла Коцюбинського, Павла Загребельного та Володимира Дрозда).

Так, з ініціативи голови Київського міського об’єднання “Просвіти” Василя Герасименка правління зосереджується на активній систематичній роботі з учнівською та студентською молоддю

ЗАСІДАННЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПРАВЛІННЯ ВУТ «ПРОСВІТА» ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

навчальних закладів столиці, навчених на честь видатних українських діячів. У її рамках передбачено й послідовну співпрацю з Київським міським педагогічним університетом ім. Бориса Грінченка.

До того ж, читаннями “Історія української “Просвіти” та її завдання на сучасному етапі розвитку української державності” розпочинається проект організації просвітницької читальні за участю колективних членів Товариства — Будинку вчителя та видавництва “Педагогічна преса”. Члени правління Леонід Мужук і Юрій Гандзюк реалізовуватимуть медійне

забезпечення заходів. Водночас, як зазначив голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат Павло Мовчан, слід реалізувати ті культурні програми ВУТ, що виграли тендери. Це, приміром, “Дитяча колекція”, яку невдовзі презентуватимуть у Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В. Винниченка.

Члени правління направили звернення до голів обласних адміністрацій щодо підтримки заходів. На часі — святкування 80-річчя поета, перекладача й літературознавця Дмитра Павличка в Києві, Львові, Тернополі, на його рідній Івано-Франківщині.

Увага учасників засідання була прикута й до Львівського форуму видавців. Вирішено підготувати звернення просвітанів до організаторів і учасників цього заходу, де підкреслити стрижневі, проте часто замовчувані проблеми українського книговидавництва.

Також ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка долучилося до участі в заходах, приурочених до нового навчального року в українській школі м. Риги (Латвія).

Окремо розглянули організаційні питання щодо діяльності об’єднаних і підготовки семінарів голів регіональних товариств у Києві й Миколаєві.

ЗАПРОШУЮТЬСЯ РУХІВЦІ

11 вересня 2009 року в Києві відбудеться міжнародна конференція “Рух у відродженні української державності та зламі комуністичної системи”.

Місце проведення: Національна академія державного управління при Президентові України (вул. Пугачова, 12/2).

Початок о 9:30 (реєстрація учасників із 9:00).

Мета конференції — узагальнення досвіду державотворення та подолання спадку тоталітарного комуністичного режиму, вироблення заходів, спрямованих на консолідацію українського суспільства, розвиток демократичних інститутів, підвищення ефективності функціонування держави.

Як відомо, у вересні 1989 року в Україні було засновано масову громадську організацію — Народний рух України за перебудову. Базуючись на принципах патріотизму та демократії, Рух поставив перед собою два основні завдання: відновлення державної незалежності України та побудова демократичного суспільства. Через 20 років потому виникла потреба ґрунтовного аналізу і здобутків, і нерозв’язаних проблем, визначення ролі Руху в процесі розбудови держави й основних завдань, актуальних сьогодні.

Тематика доповідей охоплюватиме історію формування Руху і його витоки, аналіз діяльності Руху в контексті подій 80-х років минулого століття, зв’язок із рухами та фронтами інших країн, розгляд сучасної геополітичної ситуації.

Конференція працюватиме у форматі пленарних і секційних засідань.

До виступів на пленарних засіданнях запрошено засновників-організаторів Руху, видатних громадських і державних діячів, науковців та політиків з України й світу.

На конференції працюватимуть чотири секції:

“Рух у формуванні національної ідеології та українського державотворення” (керівник секції Іван Заєць) — історичні та ідеологічні витоки Руху; Рух як чинник демократії та зламу комуністичної системи; Рух як консолідуюча сила українського народу;

“Рух і трансформація економічної системи України” (керівник секції Володимир Пилипчук) — концепція реформування відносин власності, демонополізації економіки та розвитку конкуренції; проблеми створення банківської системи, розробки і реалізації власної грошової політики; шляхи реформування бюджетної й податкової систем; оптимальне поєднання ринкових механізмів і державного регулювання; становлення зовнішньоекономічних зносин та інтеграції в міжнародні структури; добробут народу і соціальні гарантії;

“Рух і мовно-культурна та інформаційна політика державного будівництва” (співкерівники секції Микола Жулинський і Мирослав Попович) — Рух і формування концепції державної культурної політики України; мовна політика України у світлі програмних документів Руху; Рух і національні меншини в Україні й проблеми нової редакції Українського правопису; проблеми викладання української мови в загальноосвітній школі; національна культура і європейський світ у контексті програмних документів Руху;

“Геополітичний вимір діяльності Руху” (керівник секції Володимир Василенко) — Рух і шляхи реалізації принципу самовизначення української нації; Рух і проблеми Союзного Договору; Рухівські принципи зовнішньої політики України; Рух і політика нейтрального, без’ядерного і позаблокового статусу України; Рух і зовнішній світ.

Редакція “Слова Просвіти” має намір друквати окремі матеріали конференції на шпальтах тижневика.

Євген Білоусов,
голова оргкомітету фестивалю,
Феодосія

Вдев'яте гостинно зустрічала Феодосія Всеукраїнський фестиваль української книги, на який завітвали прозаїки й поети, видавці, бібліотекарі, освітяни з Києва, Сімферополя, Львова, Житомира, Вінниці, Дніпропетровська, Феодосії.

— Пам'ятаю, як 2001 року ми вперше запросили до Феодосії кількох письменників і видавців. З 2004-го до фестивальної програми долучилося Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка і Кримський Республіканський комітет з інформації, а два останні роки нас підтримала ще й Спілка українських, російських і білоруських письменників АРК, — сказала на урочистому відкритті свята начальник Управління культури Феодосійського міськвиконкому Тамара Стеблюк.

Київська бандуристка Тетяна Котик виконала пісню на слова Павла Мовчана «Ой пошла ненька...» Звучали сопілка й дримба. Юні літератори феодосійської ЗОШ № 17 під керівництвом Тетяни Огієнко прочитали власні твори з нового збірника «І навчалися, і сперечалися».

Після відкриття книжкових виставок розпочався «круглий стіл» «Українська книга сьогодні й завтра». Проблем багато, тому шляхи їх подолання учасники шукали разом.

Виступ автора цих рядків було присвячено аналізу випуску книжкової продукції в Україні 2008 року.

Книжкова палата України торік реєструвала 24 040 назв книжок і брошур. Загальний наклад — 58 мільйонів 158 тисяч примірників. На кожного жителя України припадає майже 1,3 книжки. Порівняно з 2007 роком збільшується кількість назв видань. За даними Книжкової палати, найбільше літератури видають накладом до 500 примірників (44 %). Накладом понад 100 тисяч видано лише 42 друковані одиниці (0, 2 %). Політичної й соціально-економічної літератури видано майже 25 % загальної кількості назв, 19 % — з освіти та культури. Художньої літератури — майже 4 тисячі назв накладом 10,5 мільйона примірників (16,6 %).

Євген Цимбалюк,
Рівненська обл.

Щедрий подарунок отримав Національний університет «Острозька академія» від Ірини Ковальської-Павелко, доньки Миколи Ковальського, уродженця Острога, відомого українського науковця, засновника дніпропетровської школи джерелознавців — дослідників історичних джерел. У дар науковій бібліотеці навчального закладу передано понад три тисячі різноманітних за тематикою та ретроспекцією видань із бібліотеки Ковальського. Зокрема, українські й зарубіжні монографії, спеціальні періодичні видання, матеріали наукових та науково-практичних конференцій, а також методичні документи, навчальні посібники, матеріали науково-дослідних розробок з питань історії, літератури, бібліографічні покажчики, словники, путівники, статистичні видання й енциклопедії, календарі, науково-популярні брошури, видання класиків української й зарубіжної літератури — від старовинних фоліантів до сучасних книжок.

Тож і після смерті науковця (Микола Ковальський помер три роки тому) книжки з його бібліотеки продовжують слугувати на благо української науки. А за життя Микола Павлович за понад чверть століття наукової й викладацької діяльності у Дніпропетровському уні-

КНИЖКОВЕ СВЯТО

Про видання «Просвіти» розказує Василь Фольварочний

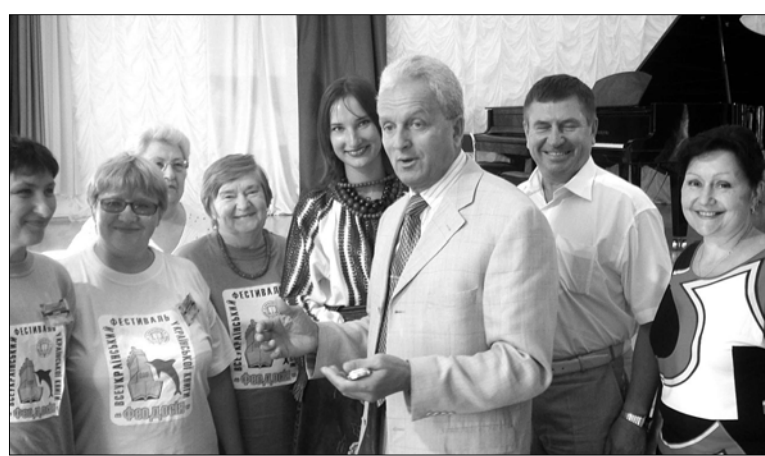
Торік підростаюче покоління отримало 1 699 друкованих одиниць накладом майже 6,5 мільйона примірників, що становить 7,1 %. Спеціалізоване державне видавництво дитячої літератури «Веселка» випустило 13 назв книжок — по одній книжці на місяць.

2008 року книжок українською мовою видруковано 16 417 назв загальним накладом 32 мільйони 606 тисяч примірників. Це становить 68 % загальної кількості назв. Не виходить навіть по одній українській книжці на кожного громадянина України.

Видавництва і видавничі організації державної форми власності випустили 30 % назв книжок. Висновок простий: без державної підтримки вітчизняне книговидання з колін не підніметься.

Продовжив засідання заступник голови ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Василь Фольварочний, який зупинився на темі національної ідентичності в Україні в умовах глобалізаційних викликів. Від учасників фестивалю пролунала пропозиція написати звернення до учасників парламентських слухань, які повинні відбутися у листопаді цього року.

Ось уривки з деяких виступів на «круглому столі».

Феодосійський міський голова Олександр Бартенев з учасниками фестивалю

Зоя Логвиненко, головний бібліотекар з питань масової роботи Централізованої бібліотечної системи м. Києва:

— Проблемою сучасного українського книговидання вважаю недостатню увагу держави до друку й розповсюдження української книжки, брак коштів для рекламних акцій. А ще засилля комерційних низькоякісних закордонних книжкових проєктів, брак змістовних національних книговидавничих програм.

Розв'язати проблеми можна, ухва-

ливши державну програму підтримки книговидання шляхом зниження податків для книговидавців та безплатного розповсюдження українських книжок в окремих регіонах України, зокрема в Криму. Потрібне фінансування молодіжних гуманітарних проєктів, підтримка молодих письменників, заходів, які добре себе зарекомендували. Наприклад, фестивалю української книги у Феодосії.

Валерія Комарова, голова Феодосійського міського об'єднання ВУТ «Просвіта»:

— Працюючи у російськомовному Криму, активісти «Просвіти» докладають зусиль для популяризації української книжки. Ми організуємо передплату української періодици, зокрема «Слова Просвіти», «Шляху перемоги», «Кримської світлиці».

Намагаємося поповнювати нашу бібліотеку українськими книжками. Завдяки виданням «Просвіти» маємо багато потрібних книжок, а віднедавна — чудову колекцію компакт-дисків, що їх випускає київська компанія «Атлант». Зрозуміло, що електронні видання не витіснять книжок, але у наших бібліотеках за ними черга.

Валерія Норченко, професійний психолог, письменниця, Феодосія:

— Стурбованість викликає тематика творів. Нікого вже не дивують книжки-жахи, триллери, «твори», які пропагують жорстокість, найгірші людські якості. Державні мужі від культури вдають, що опікуються літературою. А насправді вже вісімнадцять років ми втрачаємо і втрачаємо, й не лише національну культуру і книжку. Втрачаємо нормальне людське обличчя. Так буде доти, доки у представників влади всіх рівнів прокинеться давно втрачена совість.

І вчора, і сьогодні ми говорили про патріотичне спрямування українських книжок, про ставлення молоді до цього питання. Патріотизм — це насамперед любов до землі, на якій народився, до людей, які оточують тебе. Це духовне поняття. Без патріотизму нам не обійтись.

Феодосійський фестиваль виконує свою місію. Це свято зустрічають з радістю. Дехто під його впливом почав розмовляти українською. Книжка завжди мала і має друзів. Вона допомагає людям подолати стіну відчуження, повернути радість спілкування.

За «круглим столом» було багато небайдужих виступів. **Любов Сташко** зі Львівської обласної бібліотеки для дітей поділилася досвідом міжнародної співпраці як можливості популяризації читання й виховання толерантності в дітей. Дніпропетровські бібліотекарі розповіли про нові форми роботи з українськими книжками.

Усі заклади культури Феодосії долучилися до фестивальної прог-

рама. Продовжив свято «День Степана Руданського у музеї Олександра Гріна», присвячений 175-річчю з дня народження поета. Відкрила його директор музею Світлана Світлична. Авторську літературно-музичну композицію «Зоряний вітер» підготувала житомирянка — поетеса, композитор-виконавець Олеся Сінчук.

Ще не стихли оплески, а місце ведучого зайняв лауреат премії імені Степана Руданського Микола Сарухан.

Пісню на слова Степана Руданського «Повій, вітре, на Україну» у виконанні голови Феодосійської «Просвіти» Валерії Комарової розпочалася презентація нової дитячої книжки «Степан Руданський — поет і лікар».

Василь Фольварочний презентував новий роман «Симон Петлюра». Він розповів, як виникла ідея твору, як збирав матеріали про родовід, формування характеру героя, зачитав уривки з книжки.

Бібліотекарі шкіл Феодосії отримали від «Просвіти» книжки й компакт-диски із серії «Дитяча колекція». Учасники фестивалю виступили на міських урочистих зборах, присвячених Дню Незалежності України.

Серед фестивальных заходів були «День фахового спілкування», екскурсії в музеї Феодосії, зустрічі з читачами й обговорення нових творів.

Презентацію книжки «Сходинки гандболу» київських авторів Олександра Гончарука й Андрія Бенедіса розпочав суддя міжнародної категорії Олександр Людовик:

— Значення цієї книжки для правдивого відтворення історії вітчизняного гандболу величезне. Вона ще не була надрукована, а вже мала багато недоброчинливців, які не зацікавлені в об'єктивному висвітленні подій. Річ у тому, що донедавна датою народження гандболу в СРСР вважали 1922 рік. Місце народження — Москва. Тоді у «ручний м'яч» грали на футбольному полі команди з одинадцяти гравців. Олексій Гончарук й Андрій Бенедіс наводять оригінальні документи й статистичні дані, які свідчать, що насправді гандбол народився у Харкові 1909 року. Той варіант гри, коли в команді по сім гравців, назвали «українським гандболом». Цікаво, що за принциповими положеннями він збігається із сучасним, у який грає весь світ. Тож вітаємо всіх зі 100-річчям українського гандболу!

Олексій Гончарук на прохання присутніх зачитав уривки з нової книжки.

Закінчився фестиваль літературно-мистецьким святом «І. К. Айвазовський та Україна» в Національній картинній галереї його імені. Зі вступним словом звернулася директор картинної галереї Тетяна Гайдук. Про зв'язки митця з Україною й діями української культури розповів автор цих рядків. Дехто щиро здивувався, дізнавшись про маловідомі факти з біографії художника. Наприклад, що його батько Геворг Айвазян народився у Станіславі. А сам художник створив близько сотні картин, на яких українські краєвиди та сцени з життя українців.

На святі виступили літератори й музиканти — учасники фестивалю, грала бандура і лунало українське слово, відбулося нагородження переможців конкурсу на кращу книжку фестивалю дипломами та подарунками від міськради та Кримського рескому з інформації.

Фестиваль засвідчив, як багато роблять ентузіасти для української книжки і як багато треба зробити державі. Наступний ювілейний фестиваль відбудеться у Феодосії з 18 до 25 серпня 2010 року. Запрошуємо всіх шанувальників української книжки на свято.

БІБЛІОТЕКА ЗБАГАТИЛАСЯ НА 3000 ВИДАНЬ

Ректор Національного університету «Острозька академія», Герой України Ігор Пасічник знайомить письменників із книжками, які зберігаються у навчальному закладі

верситеті (1967—1994) заклав міцний фундамент для подальшого розвитку українського джерелознавства й досліджень з історії Ук-

раїни XVI—XVIII століть, створив школу істориків, які присвятили життя дослідженням «націоналістичної» доби в історії України.

ПІЗНАВАТИ СЕБЕ І РІДНУ ЗЕМЛЮ

Ніна ГНАТЮК
Фото Євгена БУКЕТА

У Національному музеї Тараса Шевченка свято: галицька “Просвіта” приїхала! Понад сорок поважних панів і пань з дітьми й онуками мандрують Україною. Завітали і до Шевченкового дому. Вони тут не вперше — добре знають історію, життя і творчість Тараса Шевченка. Та завжди відкривають для себе щось нове. І письменникам, шевченкознавцям, просвітянам столиці приємно зустрітися з тими, хто уособлює силу духу, тернистий шлях українського народу до свободи.

Пані Богдана Пилипчук це з дитячих літ мандрує з “Просвітою”. Охоче розповідає про добрі, славі діла своїх дідів і батьків. Народжена 1922 року, вона пройшла підпілля ОУН, страшну сибірську неволю. І тепер, у 87 літ, не нарікає на тернисту долю, на хвороби — недарма мала псевдо “Криця”. Вона працює з молоддю, розповідає, як нелегко далася нашому народові незалежність, як щоденною невтомною працею треба зміцнювати нашу молоду державу.

Сюжетом для цікавої книжки може стати і доля Богуслави Гринів. Її батько очолював “Просвіту” в Бучаку на Тернопільщині, був січовим стрільцем. Толоку збудували церкву, дім “Просвіти”. Досі тут збираються люди.

27 вересня 1939 року батька заарештували, кинули в тюремні катівні. А в квітні 1940-го всю родину вивезли до Казахстану. Вони думали, що везуть у неволю, де перебуває батько. Але його сліди надовго стерлися. Тільки пізніше з’ясувалося, що Сталін ухвалив рішення 3 тисячі в’язнів із Західної України і 5 тисяч польських офіцерів знищити, оголосивши, що це зробили фашисти.

Так їхній батько опинився серед жертв Катині.

Богуслава Гринів працює з молоддю в пластовій оселі в Карпатах, розповідає юнакам і дівчатам про найяскравіші сторінки визвольних змагань. Молодь має знати, якою дорогою ціною заплатили старші покоління за те, щоб на карті світу з’явилася держава з вимірним ім’ям — Україна. Любов до неї має сьогодні бути не деклара-

ційомства з музеями, історичними пам’ятками, відвідання Полтави, Миргорода, інших гоголівських місць, Сорочинського ярмарку, а й зустрічі з діячами культури, відомими письменниками. Тепло зустріли галичани лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, головного редактора газети “Слово Просвіти” Любов Голоту. Вона розповіла про те, чим живе сьогодні ВУТ “Просвіта”, як важли-

Гості Шевченківського дому

тивною. Хіба ті, хто знищує ліси в Карпатах, забруднює річки, перетворює затишні сквери та дитячі ігрові майданчики на смітники, насправді люблять Україну?

Має душа вболівати і за те, що у містах і селищах закривають книгарні, українські книжки не доходять до бібліотек, молодь дедалі менше читає.

Необхідно думати і про підтримку українців у світі. Стало відомо, що скасовують останню 15-хвилинну передачу українських новин на польському телебаченні. Треба збирати підписи відомих діячів української культури, літератури і мистецтва під відозвою протесту.

У програмі багатоденної поїздки просвітян були не лише зна-

во згуртовувати підрастаюче покоління навколо старших представників цього громадського об’єднання. Важливо, щоб “Просвіта” виховувала і рекомендувала на державні посади яскравих особистостей, які не боялися б саможертвовної праці в ім’я України.

Чимало для виховання свідомих українців, збереження і примноження духовності може і повинна робити преса, а особливо ж “Слово Просвіти”. На недавньому ж з’їзді задекларовано 280 тисяч членів “Просвіти”. Чому ж тоді такий малий наклад газети? Якби хоч кожен п’ятий просвітянин передплатив наш тижневик, щоб він був у кожній школі, бібліотеці, то і просвітянський рух поживався б, і було б

Виступає Любов Голота

зроблено чимало добрих справ у культурі, освіті, адже досвід найкращих пєрейняли б в інших осередках, містах і селах країни.

А пропагувати маємо що: Україна пишається багатством яскравими особистостями в літературі, науці,

постійно пише на політичні теми. Особливо ж тепер, напередодні президентських виборів. Кого маємо підтримувати? Того, хто є свідомим українцем, хто не на словах, а на ділі живе Україною, бореться за її силу, авторитет і економічне зростання.

Досвід галицьких просвітян варто підтримати і впроваджувати в себе. Має бути живий контакт між місцевими осередками, обмін делегаціями, молодіжний туризм. Треба створити своєрідний просвітянський поїзд, який відвідував би регіони, залучав до роботи відомих науковців, митців, письменників, творчу молодь.

Від району до району, від області до області можна було б повезти і виставки про Голодомор, діяльність УПА, і Шевченкіану, адже маємо готуватися до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка. Та й 140-літня історія “Просвіти” заслуговує на те, щоб про неї знали набагато більше, особливо у східних і південних областях України, в АР Крим.

Богдана Пилипчук

мистецтві, спорті. Про них постійно пишемо на шпальтах “Постаті”, “Рідний край”, “Палітра”, “Село на нашій Україні”, “Молода країна”. Газета чимало місця приділяє аналітичним статтям з мовного питання,

Любов Голота у своєму виступі зупинилася на багатьох інших аспектах діяльності “Просвіти” та її друкованого видання, закликала добродіїв до співпраці з газетою, спільних поїздок Україною, що допоможе глибше пізнати себе і рідну землю.

ЗУСТРІЧАЄ ДАВНІЙ ЗВЯГЕЛЬ...

Святослав ВАСИЛЬЧУК,
голова Житомирського
обл’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

Місто над Случем Новоград-Волинський, знаний в історичних документах як Звягель, нещодавно святкував 750-річчя. Розлого, велелюдно, науково, історично-фольклорно, видовишно. На свято з’їхалися не лише житомирці, а й гості з усієї України та з-за її меж. Прибули очільники держави.

І ось знов у звягельців подія: 23 роки тому започаткували і щороку проводять тепер уже міжнародне свято літератури і мистецтв “Лесині джерела”.

Розпочалося дійство 22 серпня. Першого дня його учасники відвідали літературно-меморіальні музеї Лесі Українки та родини Косачів, музей льону, взяли участь в екскурсіях і виставках. У міському парку було відкритоobelіск козацької слави на честь козаків Звягельського полку, сформованого 1648 року під час походу козацьких військ під проводом Богдана Хмельницького на захід. Командував полком міський вїйт Михайло Тиша.

До Лесиних днів відкрили салон-магазин “Українське мистецтво”, презентували виставку виробів майстрів декоративно-прикладного мистецтва “Перлини Полісся”. Біля річки в цей час відбувалося свято Купальської пісні з нагоди 115-ої річниці публікації етнографічного запису Лесі Українки “Купайло на Волині”. У міському Палаці культури Полтавський академічний музично-драматичний театр показав драму-феєрію “Лісова пісня”.

Другого дня, у День Державного прапора України, численні гості міста та звягельці побували на концерті лауреатів обласних і регіональних конкурсів вокалістів і виконавців народної, інструментальної й духової музики, взяли участь в екскурсії “Новоград-Волинський: від сивої давнини до сьогодення”. Урочисто пройшли вулицями міста, поклали квіти до пам’ятника Лесі Українці. На вулицях і майданчиках відбувалися різні заходи: “Польська вишиванка”, “Пісенні колективи”, “Свято книги”, “Свято хореографії”, “Дитячий зорецвіт”, “Звягельські розваги”.

Завершення свята припало на День Незалежності України. У хра-

мах міста відбулися молебні за Україну, покладено квіти до пам’ятника Тарасові Шевченку, групі юнаків і дівчат вручили паспорти.

Від музею Лесі Українки учасники свята урочистою ходою пройшли майже два кілометри до пам’ятника поетесі на Центральній площі.

На урочистості прибули делегації з Білорусі, Росії, Польщі, Грузії (з міста Сурамі, де мешкала Леся Українка), Македонії. Приїхали поважні земляки: голова Верховної Ради України Володимир Литвин, народні депутати Борис Тарасюк, Микола Рудченко. Вітали їх міський голова Микола Боровець, голова райдержадміністрації Олексій Іванюк.

На сцені висів великий заквітчаний портрет Лесі Українки, юної, вродливої. Згадалися її пророчі слова:

Учасники свята, просвітяни біля пам’ятника Лесі

...Я жива!
Я буду вічно жити!
Я в серці маю те, що не вмирає!
Її патріотичне полум’яне слово живе і вічно житиме.
На завершення свята вручили

обласні премії імені Лесі Українки групі митців. Удостоїлися звання лауреатів художник Леонід Шелудько, письменник Геннадій Шкляр, театральний режисер Петро Сурай, режисер Олексій Заворотній з Рівного.

протоіреї **Юрій МИЦИК**,
доктор історичних наук,
професор

21 серпня 2009 р. помер видатний український вчений, історик-українознавець, член Національної спілки письменників України Ярослав Іванович ДЗИРА.

Ярослав Дзира народився 2 травня 1931 р. у багатодітній українській селянській родині на Перемишльщині (с. Трушевичі). У його пам'яті назавжди залишилися спогади про довоєнні й повоєнні совецькі репресії, війну, визвольну боротьбу УПА, сумнозвісну акцію "Вісла". На початку 50-х років він закінчив Дрогобицький вчительський інститут і працював по його закінченні у вечірній школі карпатського селища Турка. 1953 року вступив на філфак Київського університету ім. Т. Шевченка, а 1958 р. закінчив з відзнакою.

Якщо в дитинстві на юнака мав великий вплив батько — офіцер армії ЗУНР, то в університеті — відомі викладачі П. Плющ, П. Тимошенко, Н. Тоцька, А. Могила, а особливо К. Ткаченко та І. Бровко. Уже на студентській лаві Ярослав Дзира написав такі курсові й дипломну роботу, що їх рекомендували до друку. Учений зі світовим іменем академік О. Білецький став його науковим керівником і визначив тему кандидатської дисертації: "Літопис Самійла Величка як літературний твір".

Дослідження Ярослава Дзирі стало новим словом в українському шевченкознавстві. Він простежив вплив українських літописів на творчість Великого Кобзаря, виявив глибинні корені філософії світогляду Тараса Шевченка. За свідченням О. Білецького, ніхто з дослідників до Дзирі не помітив, як уважно читав Шевченко літопис Величка, "що так вплинув на уявлення поета про минуле України, беручи з Величка й освітлення постатей окремих гетьманів, і багато іншого аж до окремих образів, порівнянь і метафор".

Здавалося, перед молодим ученим стелилася пряма дорога. Та не так сталося... Сумнозвісний М. Шамота звинувачував Ярослава Дзирі в тому, що він намагається відірвати Шевченка від "благородного впливу на нього російської літератури, зв'язати Кобзаря з представниками націоналістичної козацької старшини, мазепинцями". У результаті Дзирі рік не давали змоги влаштуватися на роботу після закінчення аспірантури (з 1962 р. він став працювати в Інституті історії АН УРСР), виганяли з

ПРАЦЮВАВ І ЖИВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Києва, забороняли друкуватися, брати участь у конференціях, навіть зірвали захист дисертації 1963 року, хоч автореферат уже було розіслано.

Учений із сім'єю (дружиною Лілією й сином Іваном) жив у маленькій кімнаті в академічному гуртожитку, але продовжував невтомно працювати, взяв активну участь у підготовці "Шевченківського словника", "Радянської енциклопедії історії України", написав низку статей, присвячених видатним людям України та пам'яткам писемності. Вийшла у світ і велика серія його статей у головному органі українських істориків — "Українському історичному журналі", у щорічниках "Історичні джерела та їх використання", "Український історико-географічний збірник", "Історіографічний дослідження в Українській РСР" (у цьому виданні Я. Дзира був відповідальним секретарем) та ін.

Знаходячи підтримку відомих істориків (Ф. Шевченко, О. Гуржий, В. Сарбей та деяких інших), він задумав розпочати видання серії українських літописів. Майже всіх цих пам'яток не видавали з дореволюційного часу, а деякі (літопис Г. Граб'янки) навіть потрапляли до сумнозвісних "спецфондів".

Омріяна серія вдало розпочалася виданням 1971 р. Літопису Самовидця. Припала пилком віків пам'ятка засяла коштовним світлом зірки першої величини, не випадково весь її наклад розійшовся дуже швидко. Б. Антоненко-Давидович писав з цього приводу українському письменникові з Австралії Дмитрові Чубу (Нитченку): "У Києві

його вже нема в продажу, бо спраглий на таку лектуру читач швидко розкупив видання, що визначається науковим характером з доброю передмовою молодого талановитого вченого Я. Дзирі... Це видання, яким ми можемо цілком підставно пишатися".

Науковець розробив власні правила передачі староукраїнських текстів козацької доби, які домінують у сучасній археографічній практиці. Ярослав Дзира задумав підготувати до друку Густинський і Межигірський літописи, твори Самійла Величка, Григорія Граб'янки й Олександра Рігельмана, видав статті, присвячені цим пам'яткам.

Ярослав Дзира був своїм у колі шістдесятників, зокрема товаришував з дисидентами Борисом Антоном-Давидовичем, Юрієм Бадзьом, Михайлом Брайчевським, Іваном Дзюбою, Михайлиною Коцюбинською, Євгеном Сверстюком, Іваном Світличним, Василем Стусом, Зіновією Франко та ін., відомими українцями з Польщі (Стефан Козак, Михайло Лесів), Румунії (Марія Герлан), Чехословаччини (Михайло Мольнар і Юрій Бача), брав участь у поширенні "самвидаву", був активним учасником лекторію з історії козацтва й України. Це не могло пройти повз пильне око КДБ, і Дзира постійно відчував на собі тиск і дискримінацію через політичні погляди і принциповість. Саме тому блискучий злет наукової творчості вченого, 40 років мав понад 100 друкованих праць, був грубо перерваний.

12 вересня 1972 р. звільнено з роботи в Інституті історії чільних науковців, які досліджували історію України козацької доби (Олена Апанович, Михайло Брайчевський, Раїса Іванченко, Олена Компан, Ярослав Дзира), виключили з партії Марію Дмитрієнку. Їх не просто звільнили, а й прирекли на безробіття й забуття, на їхні праці не можна було навіть посилатися. Найтяжче довелося Ярославу Дзирі, який підтримував дружні стосунки з Василем Стусом. За його власним свідченням, "протягом 1965—1971 років моїм духовним сусідом-однодумцем у Святошині був Василь Стус, який мешкав недалеко від мене. Ми мали спільних недругів, видимих і невидимих, бо

нас брутально вигнали з Інституту літератури як "націоналістів".

Настали тяжкі часи для вченого і його сім'ї. За 15(!) років не вийшло друком жодного (!) рядка. Ярославу Дзирі не давали роботи за спеціальністю навіть у школі, КДБ "рекомендувало" переїхати у якусь провінційну діру, щоб легше було контролювати вченого та його зв'язки, пропонувало виступити з "разоблаченням", обіцяючи золоті гори, погрозувало фізичною розправою у разі відмови. Але Дзира лишився непохитним.

Як зазначав письменник Валерій Шевчук, Дзира був людиною нелегкої біографії, гнаним в сумні часи застою. Людиною, яка "зуміла зберегти своє чисте людське реноме і власну гідність як вченого". У цей тяжкий період Ярослав Дзира прагнув не втратити кваліфікації, не пропускав літературних вечорів чи творчих зустрічей, майже щодня ходив до Центральної наукової бібліотеки (нині Національна бібліотека України ім. В. Вернадського), де не тільки читав, а й спілкувався з багатьма науковцями, обмінювався новинами наукового й суспільного життя, консультував аспірантів.

Мені випала честь бути знайомим з ним протягом майже 40 років (з 1972-го). Він не лише давав ґрунтовні наукові поради, а й розвінчував дуги авторитети політруків від науки, які мали високі звання й посади, але були ялові як науковці й не гидували плагіатом і переслідуванням талановитих колег.

Якось він показав мені розрекламовану книжку, видану в Інституті історії. Вся вона була густо помержана помітками Ярослава Івановича, який налічив у ній 4 000 (!) помилок, не враховуючи списаних фрагментів.

Учений був для мене живою хронікою подій дисидентського життя, він вказував на кричущі факти зросійщення України, на нищення українських книгозбірень у Києві, Харкові, Запоріжжі та ін., обурювався нищенням церков у Західній Україні...

Нарешті почалася горбачовська перебудова... Послабшала цензура, і вперше за 15 років почали друкувати статті Ярослава Дзирі, який знову став в обороні рідного слова і культури. Вченого прийняли до

Спілки письменників України (1990), обрали академіком Української Могиланської-Мазепинської Академії наук у Торонто (1991), заступником голови Київського осередку Українського історичного товариства. Він виступав з лекціями й доповідями у США, Канаді, Польщі, залишаючись принциповим, не запобігав перед космополітично налаштованими докторами з Гарварда. Науковому доробку і мужній громадянській позиції вченого віддали належне провідні українці в Україні й за її межами, зокрема шевченкознавці М. Антонович, Я. Рудницький, Б. Стебельський. Читачі, авторитетні письменники й громадські діячі, наприклад Микола Руденко, із захопленням сприйняли нові статті вченого. Один із читачів з приводу виходу шевченкознавчої статті "Геній і коментатори його наукової творчості" (серія з п'яти великих статей) написав: "Радість охопила мене, коли побачив Ваше ім'я на сторінках "Літературної України"... Правда перемогла! Безмежно радий за Вас. Читаю і перечитую Ваше дослідження. П'ю чисту воду із чистої криниці. Як набридла правдоподібна брехня! Плекаю надію, що незабаром порадуєте новими працями!"

Ярослав Дзира з радістю зустрів проголошення незалежної Української держави, після чого його нарешті поновили на роботі в Інституті історії. Він непокоївся за долю України, прагнув чесною й сумлінною працею прислужитися її розбудові. Він ще встиг написати цінні розвідки про Тараса Шевченка, Миколу Гоголя, Михайла Грушевського, Василя Стуса, видав і деякі статті поета-мученика, що зберігав їх у себе навіть у часі переслідувань, видав "Історію Русів", цикл статей про українських гетьманів і гетьманські столиці, про Рестр Війська Запорозького 1649 р. й українські прізвища... Науковий доробок Ярослава Дзирі складає понад 300 друкованих праць.

Але в незалежній Україні науковцеві вдалося плідно попрацювати лише десяток років. Тяжкі стреси й поневір'яння совєцьких часів підірвали його здоров'я (інфаркт, інсульт). Він уже не міг писати, останні роки не виходив з дому, але і в цю тяжку годину молив Бога за рідну Україну.

Земне життя Ярослава Дзирі обірвалося... Вченого поховали на Північному кладовищі Києва. Символічно, що його похорон відбувся в День Незалежності України 24 серпня і відспівано його священник Української Православної Церкви Київського Патріархату.

Царство Небесне рабу Божому Ярославу. Вічна йому пам'ять!

ДОБРОТВОРЕЦЬ

Відійшов у вічність патріот України Олег Миколайович Дроб'язко, один із засновників Євпаторійського об'єднання товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка та міської організації УРП "Собор". Довгі роки Олег Миколайович своєю незламністю, організованістю, непохитністю в боротьбі за торжество української ідеї був прикладом для всіх, хто його знав. Приречений тяжкою недугою до нерухомості в молоді роки, Олег не опустив рук, а до останніх днів не полишав громадської праці. Помешкання Олега служило своєрідним штабом української громади, а часом і готелем, де знаходили прихисток відомі

українські діячі. Саме в помешканні Олега вирішувалась доля відомого часопису "Кримська світлиця" — Олег згуртував його засновників.

Неможливо перелічити всі добрі справи, що за всі ці роки зробив Олег Миколайович для України, бо любив свою Вітчизну не лише до глибини душі, а й до глибини власної кишені.

Українська громада Євпаторії з великою скорботою переживає неоправдану передчасну втрату і щиро співчуває рідним і близьким покійного. Земля тобі пухом, дорогий наш друже!

Українська громада Євпаторії

Надія ГРИГОРІВ,

голова громадського комітету Івано-Франківської міської ради з контролю за дотриманням Конституції та законів України з мовних питань

У день народження лауреата Національної премії імені Т. Шевченка, поета-політ'язня, автора книжок "Несімо любов планеті", "Князь роси", "Із-за ґрат", "Чага" Тараса Мельничука в Івано-Франківській обласній бібліотеці для дітей відбулася літературно-мистецька година "Згубний вітер — на українське сонце".

Організував і вів дійство голова ради Клубу творчої інтелігенції Прикарпаття, член правління Івано-Франківської "Просвіти", заслужений діяч мистецтв України, письменник Ярослав Ярош. Він, зокрема зазначив, що Тарас Мельничук — один з найвидатніших українських поетів другої половини ХХ століття, невтомний борець проти радянського комуністичного режиму, за незалежну самостійну Україну. І тільки за активну літературну діяльність кадебісти двічі запроторю-

ЗЕМЛЯЦЬКА ШАНА КНЯЗЕВІ РОСИ

вали уродженця Косівського краю до тюрми, концтаборів, зокрема, на далекий Урал.

За колючими дротами Т. Мельничук переконався, що судді порушують законодавство, чинять, як заманеться, і лише у спорті можливе дотримання елементарних правил: "Полонили мене, затюрмили, Захрестили за кросна ґрат. У футболі — суддю би на мило, А тут — судді не ті, не та гра..." Коли у квітні 1979 року Тараса вдруге ув'язнили, на судовому процесі судді ехидно питали у підсудного, де він працює. "Я пишу вірші", — відповідав Мельничук. "Ми знаємо, що ви там щось пописуєте, але нас цікавить, де ви працюєте", — не вгадали цинічні судді. Тож згодом відповів віршами:

Я їду сьогодні по етапу,
Як на вірну смерть ішли колись.

Ось воно, московське гестапо,
"Во стране" із золотих беріз.

Перед культпрацівниками і педагогами Івано-Франківська виступали завідувач відділу обласної книгозбірні Тетяна Назарук та професор Прикарпатського національного університету імені В. Стефаніка, депутат міськради, народний артист України Михайло Кривень.

Звучали також вірші із драми Ярослава Яроша "Залізний Зек — Тарас Мельничук і Марія".

Самобутнього поета — Князя роси — вже 14 років нема поміж нами. Творчість Т. Мельничука все більше хвилює наших сучасників, особливо молодих. Нам не можна його забувати, оскільки мужньо витримував утиски тоталітарної системи і дбав про світле майбуття рідного краю, Української соборної держави.

Ніна ГНАТЮК

НЕ МАЄМО ПРАВА МОВЧАТИ

У новій книжці поета й публіциста Василя Гея з Луцька “Визволяймося від лукавого” — статті, рецензії, нотатки про важливі події літературного і суспільного життя нашої країни; про тих, хто будує незалежну Українську державу і хто розтягує її, хто творить і оберігає мовні скарби і хто нівечить цю прадавню мову; хто є патріотом за станом душі, а хто — за службовим обов’язком, на час виконання найнеобхідніших ритуалів державних свят; про дерева і ліс, про величезну біду, що загрожує довкіллю, всій Україні — смітники, що заповнили вулиці й майдани, лісові галявини й навіть людські душі.

Та найзаповітніше, найглибше, найсердечніше слово письменника — про літературу, сучасний творчий процес, нові книжки своїх побратимів і поестер.

Є в цій книжці Василя Гея розділ “Ожинова жага життя”. Ці невеличкі етюди, шкці, замальовки, начерки, що приваблюють яскравістю, гостротою, вмінням побачити те, що часто проходить повз нас непоміченим.

В одному з таких роздумів “Тексти і протести” йдеться про чистоту української мови та позицію письменників щодо цього. Часто ті, хто називає себе майстром пера, обурюються антиукраїнством окремих чиновників, нарікають на владу, яка мало дає про престиж державності

української мови, на депутатів, яких часто й народними назвати сором, бо вони в парламенті представляють інтереси не народу, а свого клану.

“Справедливо нарікаємо. А самі?” — запитує публіцист. Чи часто письменники, вчителі, викладачі організували акції протесту проти незаконних, антиукраїнських дій того чи іншого можновладця, олігарха, чи до кінця були послідовними у відстоюванні своїх ідей, переконань? На жаль, ні. Та й у творах багатьох письменників надбудуємо стільки бруду, матюків, чорноти, що хочеться руки помити після читання таких сторінок.

І тут Василь Гей зазначає: “Сказане мною в дискусії: “Я щасливий, що жив в епоху Гончара” виявилось, як пересвідчився згодом, повтором вислову Остапа Вишні, зафіксованого у Гончаревих “Щоденниках” (8 січня 1993 р.).

А й справді, якиби жив сьогодні Олександр Гончар, він байдуже не спостерігав би за тим, як брутальність, нецензурщина заповнили не лише побут, спілкування, а й багато літературних творів. Ось лише два записи у “Щоденниках” Олександра Гончара на цю тему: “Слово — категорія моральна. Українська пісня свід-

чить про чистоту і цнотливість нації. Я виріс у хаті, де не було лихослів’я. Загидила Україну матерщиною Московія. Солдатчина. Табори-гулаги. Майбутня Україна від цього (вірю!) очиститься!”

Література не може дозволити собі бути грубою, вульгарною. Вона має творитись мовою чистою, як Святе Письмо. Це розуміли наші класики” (02.02.1993).

Ці рядки захотілося процитувати ще й тому, що недавно у журналі “Кур’єр Кривбасу” прочитала новий роман Олеся Ульяненка “Софія”. Письменник не позбавлений таланту, міг би створити прозу, що стала б окрасою літератури. Не випадково і “Малу Шевченківську премію” отримав не без рекомендацій світлої пам’яті Павла Загребельного.

Новий роман читала впродовж кількох ночей. І була дуже розчарована — на сторінках “Софії” стільки матюків, порноцен, наркоманії, різноманітного бруду, що всі позитиви письма Олеся Ульяненка стали непомітними, а залишилася гіркота розчарування за змарновані читанням ночі.

І знову згадалися щоденникові рядки Олеся Гончара: “Розгук аморальності, ріст злочин-

ності, глумління над могилами, похабщина, що поганить літературу, нахабство войовничих графоманів, засміченість літературної мови вульгаризмами, матерщиною й блатняцьким жаргоном — все це, чим так охоче добувають собі визнання молоді дегенерати (їхня самоназва), виявляється, багатьох уже обурювало, викликало в душах протест, але чому ж ніхто не виступав? І керівництво Спілки всю цю гидоту ковтало мовчки — чому? Не знаходжу пояснення” (07.02.1993).

Ми вже звикли, що на пленумах Національної спілки письменників України в останні роки обговорюють питання далеко не творчі — майна, землі, оренди. Тому проходять такі засідання здебільшого в закритому режимі, без ЗМІ. А хотілося б, щоб на одному з наступних пленумів Спілки було обговорено питання творчі — проблеми мови, культури письма, глибоко проаналізовано доробок таких письменників, як, приміром, Ульяненко. До підготовки такого пленуму варто було б залучити Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАНУ, відомих літературознавців, учених, педагогів, творчу і наукову молодь, яка не вся поділяє такі погляди.

Переконана, така розмова привернула б увагу преси, радіо і телебачення, всієї громадськості, сприяла б приверненню уваги до болючих тем не лише в українському письменстві, а й у житті всього суспільства.

● НА ПОЛИЧКУ ВЧИТЕЛЮ

НАВЧАТИСЯ ЦІКАВО

Надія КИР’ЯН

Видавництво “Грамота” надрукувало навчальний посібник вчителя-методиста, відмінника освіти України, наукового кореспондента Інституту педагогіки АПН України Ольги Соломонюк “Диференційовані домашні завдання з української мови” для 3 класу за підручником “Рідна мова” М. Вашуленка та О. Мельничайко. Посібник схвалено Міністерством освіти і науки України для загальноосвітніх навчальних закладів. Його особливість у тому, що до кожної теми, на відміну від вправ у підручниках, дібрано завдання різної складності (I рівень — початковий, II — середній, III — високий). Це дасть змогу кожній дитині обрати завдання, яке відповідає її нинішнім знанням, повірити у власні сили, здолати острах, невпевненість і підійматися сходинками пізнання дедалі вище. Більшість завдань цікаві, мають ігровий характер.

У рецензії на посібник Микола Вашуленко, головний науковий співробітник лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки АПН України, доктор педагогічних наук, професор пише: “Мовний матеріал до вправ повністю відповідає вимогам, які ставляться до нього з боку дотримання загальнодидактичних та лінгводидактичних принципів. Авторка чітко дотримується програмових вимог, а також творчо використовує формулювання, до яких третьокласники звикли, працюючи за підручником”.

У посібнику використано різновиди робіт: виправити помилки, описати малюнок, доповнити прислів’я, скласти розповідь за даним зачином чи кінцівкою, віддати загадки, ребуси, кросворди тощо. Дібрані тексти українських класиків і найкращих сучасних письменників високохудожні, виховують у дитини любов до красного письменства, розвивають творчі здібності.

Посібник успішно пройшов апробацію на двох випусках третьокласників. “Книжка Ольги Соломонюк — цінний навчальний посібник для третьокласників і неоціненний методичний — для вчителя”, — ділиться враженням Світлана Шейко, вчитель вищої категорії київської ЗОШ № 230.

НАГОРОДЖЕНІ ОРДЕНАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Народна артистка України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Наталія Сумська, відомий письменник Іван Корсак (Луцьк) та землевласець і еколог, доктор наук Едуард Дегодюк удостоєні нагород Української Православної Церкви Київського Патріархату. Нагороди їм у своїй резиденції вручив Святейший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет. Він відзначив їхній вагомий внесок у справу духовного відродження в Україні. Представлення до наго-

родження орденом св. Варвари Великомучениці Наталії Сумської, орденом Юрія Переможця Івана Корсака, орденом св. рівноапостольного князя Володимира Едуарда Дегодюка подала Ліга українських меценатів.

І в цьому є закономірність, оскільки всі ці добродії тісно співпрацюють з виконавчою дирекцією Ліги. Скажімо, Наталія Сумська ось уже кілька років веде в Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка урочистос-

ті з нагоди завершення чергового Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика і нагородження його переможців. У такий спосіб вона приєдналася до численних волонтерів і меценатів патріотичного мовного турніру, які дають йому життя.

Письменник Іван Корсак разом з родиною побудував у селі на Волині храм, який, звичайно ж, належить до Київського Патріархату. Так Корсаки вписали своє ім’я в історію благодійництва в Україні.

Науковець Едуард Дегодюк нещодавно розробив концепцію національної безпеки України, в якій наголосив: національне і духовне відродження в Україні невід’ємно пов’язане із розв’язанням актуальних екологічних проблем, адже йдеться про життя української людини в українському просторі, про землю і води України, які ми маємо передати своїм нащадкам.

Прес-служба Ліги українських меценатів

В УКРАЇНУ ПРИВЕЗУТЬ КОНСТИТУЦІЮ ПИЛИПА ОРЛИКА

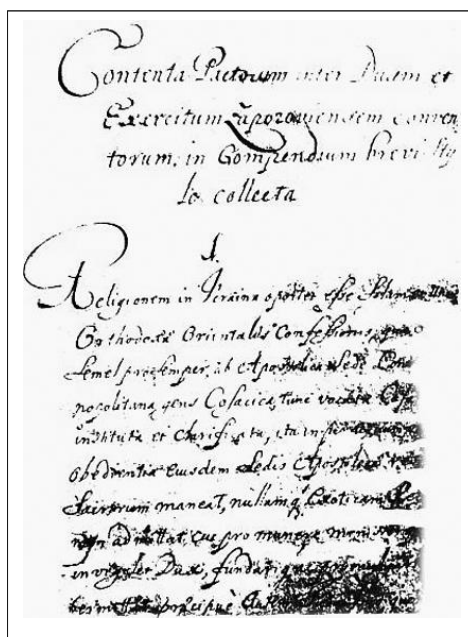
Євген ЦИМБАЛЮК, Рівненська обл.

Про Конституцію Пилипа Орлика 1710 року в Україні мовлено багато, але бачили її лише одиниці співвітчизників — шанувальників історії, адже оригінал документа зберігається в Національному архіві Швеції. На святкуванні 360-ліття з часу підписання Зборівського договору прийнято спільну українсько-шведську домовленість про привезення Конституції Пилипа Орлика до України.

Як зазначає президент благодійного фонду “Україна — свята родина” Іван Матієшин, який опікується цією справою, тривають переговори навколо дати можливого прибуття Конституції в Україну. Планують привезти Конституцію не на короткий термін, як це роблять, наприклад, з творами мистецтва. Йдеться про тривале перебування документа на нашій території для того, щоб влаштувати його турне всією країною і показати в найбільших містах.

Повна назва Конституції — “Договір та Встановлення прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочистою присягою”.

За оцінкою сучасних українських істориків, це перша європейська Конституція в сучасному розумінні. Цікава історія її створення. Після поразки в битві під Полтавою гетьман Іван Мазепа з найближчими сподвижниками з числа козацької старшини разом із залишками українсько-шведської армії, рятуючись від російських військ, опинилися на території Османської імперії. Тут, не витримавши потреби, Іван Мазепа помер. Найімовірнішим наступником був близький до гетьмана генеральний писар — Пилип Орлик. Під час обрання на раді старшин було прийнято документ, що визначав права й обов’язки гетьмана. Так, конституцію було прийнято 5 (16) квітня 1710 року на зборах козацтва біля містечка Тяжина на правому березі річки Дністер (турецька назва Бендери, нині тери-

Такий вигляд має першопіс Конституції Пилипа Орлика

торія Модови). Тому її інколи називають ще Бендерською конституцією.

Недавно знайшли українськомовний варіант, написаний староукраїнською (руською) діловою мовою, якою користувалися на початку XVIII ст. У Російському державному архіві давніх актів його відшукав київський історик Олександр Альфоров. Копію знахідки передано до Музею гетьманства у Києві.

БАЛАДА ПРО СЛОВО

Аркадій МУЗИЧУК

Забирали в рабство рідну мову (І нема страшнішої біди). І тоді одне маленьке СЛОВО Непокірно стало на диби.

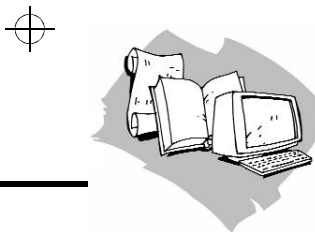
І забрали СЛОВО у солдати, Розіп’яли СЛОВО на хресті... А воно воскресло... І на страту Букви повели тоді святи.

Без ридання, каяття, без зброї, Наче полонені не вони, П’ятеро одна біля одної Стали букви гордо до стіни.

І здригнулись руки у чужинців (Може, свій згадали алфавіт). Щоб вбивати букви поодиночі — Ще не знав такого білий світ.

“Може, підірвати усіх разом? Чи гуртом втопити у ріці? Спелелити, отруїти газом?” — Кат згинає пальці на руці.

До тортур і звиклі, і охочі Радилися зайти допізна. А коли звели на букви очі, Там стояло СЛОВО... як стіна!

ЗНОВУ ПРО МОВУ І ПОЛІТИКУ

Леся СТАВИЦЬКА

доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу соціолінгвістики Інституту української мови НАН України;

Світлана ЄРМОЛЕНКО

член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу стилістики та культури мови Інституту української мови НАН України

Звернутися до аж ніяк не нової теми нас спонукали засоби масової інформації в Україні. Саме вони охоче підхопили висловлені 11 серпня цього року президентом Росії п. Дмитром Медведевим претензії до України в мовному питанні. У посланні до Президента України Віктора Ющенка президент Росії серед інших політичних та економічних проблем українсько-російських відносин, які, на переконання російського лідера, "зашкалюють", зауважив: "На жаль, не стихають кампанії, пов'язані з витісненням російської мови з українських засобів масової інформації, зі сфери освіти, з науки".

Дивно, що в українському інформаційному просторі надто часто дублюється така проросійська імперська риторика.

Відповідь Президента України була чіткою, послідовною, містила переконливі аргументи на всі закиди, також на ті, що стосувалися мовно-культурної площини "непростих стосунків": "Переконаний, що питання історії поряд із рідною мовою, культурою, родинною етикою є фундаментальними засадами для формування держави та ідентифікації української нації".

Спробуймо з'ясувати суть тієї частини діалогу, конфліктність якої задавлена.

Коментуючи відповідь Президента України, не можна не помітити, що вона цілком закономірно ґрунтується на тексті 10-ої, "музейної" статті Конституції України, яка, як відомо, стверджує, що державною мовою в Україні є українська, а держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, а також на змісті Закону "Про мови" 1989 р., у якому засвідчено, що "українська мова є одним із вирішальних чинників національної самобутності українського народу. Українська РСР забезпечує українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національно-державної майбутності".

Законом України передбачено загальновідомі правничі засади функціонування російської мови: "В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України".

Варто розглянути докладніше закид щодо "витіснення" російської мови з тих сфер, про які пише п. Медведев. Отже, який вигляд мають нібито утиски російської мови в українських засобах масової інформації? У Законі "Про мови", якому двадцять літ, сказано: "В Українській РСР мовою офіційних засобів масової інформації є українська мова.

Мовою офіційних засобів масової інформації можуть також бути мови інших національностей".

Як склалося з українською мовою й мовами інших національностей (говоримо про російську) в цій сфері?

За даними Держкомтелерадіо, 2005 року за кількістю назв газет, що їх видавали, українськомовні склали 51 %, російськомовні — 40 %. В Україні поширена практика, коли в українськомовних за наз-

вою газетах чи журналах зовсім нема українськомовних матеріалів.

Якщо взяти разовий наклад газет за 100 %, то з них на українськомовні припадає 31 %, а на російськомовні — 64 %. Упродовж 10 років вага українськомовного накладу скорочувалася (1995 року становила 47 %), а російськомовного — зростала (1995-го — 47 %) — дані Держкомтелерадіо.

Щодо річного накладу, то в українськомовних газет він становить 34 % порівняно з 63 % у російськомовних. Упродовж 10 років вага українськомовного щорічного накладу скорочувалася (з 50 % 1995), а російськомовного — зростала (із 45 % 1995 року). За даними Рахункової палати, оприлюдненими 2003 року, на сто українців припадало 46 примірників газет рідною мовою, а на сто росіян, які проживають в Україні, — 386 примірників, або у 8,4 раза більше.

В Україні виходить лише дві загальнонаціональні щоденні газети українською мовою — "Україна молода" та "Газета по-українськи". Ще кілька щоденних газет двомовні.

Найтиражніші загальнонаціональні щоденні видання ("Сегодня", "Факты", "Вечерние Вести", "Комсомольская правда") виходять лише російською мовою.

Співвідношення річного накладу журналів (періодичних видань), за даними Книжкової палати України імені Івана Федорова, становить 70 % на 19 % на користь російськомовних видань.

Протягом 10 років вага українськомовного річного накладу журналів скоротилася з 70 % 1995 року до 19 % 2005-го, а російськомовного — навпаки, зросла з 18 % 1995 р. до 70 % 2005 р.

Щодо сегмента так званих глянцевоїх журналів, спеціалізованих видань, то тут українськомовного продукту майже нема.

Російська мова домінує і в онлайн-нових ЗМІ, які, до речі, нині активно диктують мовну моду; на Uaportal з-поміж 150 заре-

єстрованих видань тільки 28 мають українську версію і лише в 16 ця версія базова, решта — російськомовні.

Українську мову "затиснено" на обмежених каналах радіомовлення і телебачення: передачі українською мовою з центру не доходять до регіонів, а українськомовним культурологічним телепередачам відведено нічні години. Такі засоби формування українського мовного середовища, як засоби масової інформації, не мають змоги виконувати важливу комунікативну функцію і функцію державотворення.

Тепер про співвідношення української й російської мов у галузі освіти.

Закон "Про мови в Українській РСР" дуже лояльний щодо освітньо-мовних потреб інших національностей: "В Українській РСР навчальна і виховна робота в загальноосвітніх школах ведеться українською мовою.

У місцях компактного проживання громадян інших національностей можуть створюватися загальноосвітні школи, навчальна і виховна робота в яких ведеться їхньою національною або іншою мовою".

З одного боку, практика і статистичні дані переконують у тому, що освіта — єдина сфера публічного життя, де є підстави говорити про реальну, а не міфічну українізацію. За даними Міністерства, приміром, 2005 року 84,2 % дітей в дошкільних навчальних закладах виховували українською мовою, 15,2 % — російською. А з іншого — є всі підстави стверджувати, що освітня політика Української держави в Криму та Східній Україні достатньо гнучка і враховує потреби російськомовного населення.

У регіонах, де проживає найбільше етнічних росіян і російськомовного населення, у сфері дошкільного виховання домінує або широко представлена російська мова. Зокрема, в Севастополі в дошкільних навчальних закладах виховують російською 98 % дітей, в Криму — 95,3 %, на Луганщині — 64,4 %, на Донеччині — 34,1 %, на Харківщині — 11,3 %.

РЕАЛІЇ ЧАСУ ЧИ ПОЛІТИЧНА ГРА?

Уже досить давно в Україні поняття "політика" та "політична гра" стали синонімами. Навіть найжорстокіша гра має правила, табу та обмеження, окрім політичної, де панує вседозволеність і безмірність. Діє правило: всі способи дієві, якщо вони приводять до мети.

Наталія АНТОНЮК

Часто питання, які повинні бути категоричними, стають забавкою для політичних махінацій. І державна недоторканність, і національні цінності не раз ставали темами для жвавої дискусії між політиками. Одна з таких тем — мовне питання, що, як правило, поживляється перед президентськими виборами. Зокрема, 5 вересня під час урочистих заходів на меморіальному комплексі "Саур-могила", присвячених 66-м роковинам звільнення Донбасу від фашистських окупантів, лідер Партії регіонів Віктор Янукович заявив, що буде створено комфортні умови для розвитку російської мови і культури російськомовного населення України. А ще раніше в ефірі Одеської обласної телерадіокомпанії повідомив, що у разі обрання його Президентом він зробить усе для того, щоб російська стала другою державною в Україні. Слід зазначити, що Янукович підтримує значна частина полі-

тичного прошарку, і що важливо, наша добросусідська Росія, яка активно втручається в національні питання. Свідчення цьому — звернення президента Росії Дмитра Медведева 11 серпня, в якому він обурюється тим, що в Україні не вшухають "кампанії, пов'язані з витісненням російської мови з українських ЗМІ, освіти, культури, науки".

Ми вирішили запитати у простих українців, чи підтримують вони ідею офіційної двомовності.

Юля, студентка, 20 років (обурено):

Я категорично проти російської мови як другої державної в Україні. Мені навіть думати не хочеться про можливість ухвалення відповідного закону, адже для багатьох ширших українців це стане не лише неприємною новиною, а й жорстким ударом по національній гордості.

Навіщо нам в Україні російська мова? Нехай вона буде офіційною в Росії! До речі, російські політики

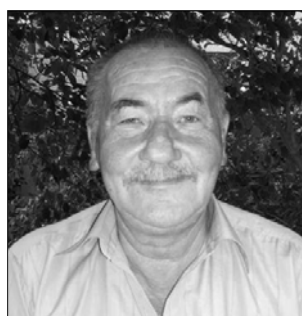
чомусь особливо не переймаються проблемами українців, що проживають на території Російської держави. Наш народ має красиву, мелодійну українську мову, яку потрібно берегти й розвивати, адже це наша духовна фортеця.

Лідія Василівна, 49 років, кондитер (столітньо):

Позитивно. В Україні проживає багато російськомовних громадян, які мають право на другу офі-

ційну мову — російську. Хоч і спілкуюсь українською, моє повсякденне оточення здебільшого російськомовне. Знаю, що в багатьох школах і університетах у вжитку також переважає російська мова. До речі, нещодавно мій онук, який змалечку привчався розмовляти українською, після дитсадка почав вживати російські слова. Звісно, це негативно, однак реалії нашого часу такі, що скрізь лунає російська мова, і з цим нічого не зробиш. Тож нехай кожен спілкується, як йому зручніше, — російською або українською.

Валерій, 60 років, пенсіонер (активно):

Я проти того, щоб ввели російську мову як другу офіційну. Українська мова — наша гордість. Хоч я закінчив російську школу, деякий час спілкувався лише російською, однак

не підтримую ідеї двомовності. Хочу, щоб мої внуки навчалися рідною мовою й вивчали українську культуру.

Однак, на мою думку, українці ще не зовсім усвідомили потребу підтримувати свою мову. І тому завдання культурної еліти — поступово, виважено змінювати нинішній стан української мови, не звертаючи уваги на перепони, які ставлять російськомовні. До того ж, прийняття відповідного законопроекту зведе нанівець усі досягнуті позитивні тенденції в розвитку української мови.

Андрій, 48 років, підприємець (вперто):

Підтримую ідею введення російської мови як другої офіційної. Адже ті громадяни, які спілкуються російською, мають право на реалізацію власних інтелектуальних ресурсів. Я родом з Луганської

області, де переважає російськомовне населення, і тому висловлюю думку тих людей, які з дитинства привчилися до іншої мови. Російська — мова більшості громадян України, тому не бачу нічого поганого, щоб це було визнано на державному рівні. Законодавче закріплення двомовності в Україні — справа потрібна, така, що об'єктивно відображає українську сучасність.

Олексій, 18 років, студент (розгублено):

Вважаю, що в Україні має бути лише одна офіційна мова — українська. Думаю, що політикам усі сили потрібно використати не на роздування ворожнечі між російськомовними й українськомовними, а на подолання такого негативного явища як суржик. Молодь і так дуже тяжко знаходить компроміс між власними

Промовистий факт: у Севастополі та Криму майже нема українськомовних шкіл, а в 16 регіонах Західної та Центральної України немає або майже немає російськомовних. Може, цей факт мав на увазі п. Медведев, говорячи про витіснення російської мови з освіти? Але ж і відсоток етнічних росіян там незначний.

Напрошується логічне питання до президента Росії про задоволення мовно-культурних потреб етнічних українців, які проживають на території Росії.

Ніби передбачаючи таке питання, п. Медведев зауважив: “...ми завжди дорожитимемо братніми зв’язками з українським народом, зміцнюватимемо гуманітарне співробітництво. Саме тому ми... всіяко підтримуватимемо прагнення українців, які проживають у нашій країні, розвивати свою національну культуру”. Тим часом МЗС РФ стверджує абсолютно протилежне: “...незважаючи на велику чисельність українців... запити на заснування повноформатних шкіл... не надходять”. Чи не свідчить це про загальну атмосферу, коли у громадян навіть не виникає бажання створювати українськомовні освітні й культурні осередки?

У Росії немає системи української освіти, і причини цього промовисті: 1) під час перебування в одній державі, крім позитивного досвіду взаємного культурного збагачення, про що відомо з підручників і про що говорить п. Медведев, були і вкрай негативні явища — цілеспрямована імперська політика переслідування української мови, оголошення її лише “південним діалектом общерусского языка”, що породжувало зрощення українців, виникнення в них почуття меншовартості, несамостійності; 2) брак у Росії українського інформаційного простору.

І нарешті про російську мову в галузі науки. Неодноразово згадуваний Закон “Про мови” повністю легітимізує російську мову в цій сфері: “В Українській РСР результати науково-дослідних робіт оформляються українською або російською мовами. Виконавці науково-дослідних робіт можуть вибирати мову публікацій наукових результатів. У періодичних

наукових виданнях, які публікуються українською мовою, виклад основних положень наукових результатів подається російською та іншими мовами. У періодичних наукових виданнях, які публікуються російською або іншою мовою, виклад основних положень наукових результатів подається українською мовою”. Кожному науковцеві відомо, що в абсолютній більшості українських наукових видань анотації статей подають англійською й російською мовами.

Насамкінець варто зазначити, що мовне питання у президентському посланні виникло не на порожньому місці. Представники російського істеблішменту мають звичку говорити про “утиски” російської мови в Україні. Такі закиди звучать зовсім кумедно, коли, наприклад, виступи відбуваються в тих регіонах України, де жодна найприскіпливіша міжнародна комісія не знайде найменших ознак “українізації”, наприклад, виступи московського мера п. Лужкова в Севастополі. Озвучення ідей “утисків” російської мови сьогодні швидше свідчить про лояльність до російської влади, толерантність, ніж наслідок об’єктивного аналізу мовної ситуації в Україні.

Зрозуміло одне: скорочення російського мовно-культурного простору в Україні означатиме водночас і зменшення політичного та ідеологічного впливу на нашу державу. Саме така перспектива викликала, як свідчить останнє послання п. Медведева, відкритий тиск російського істеблішменту на українське політичне керівництво.

Історія існування двох сусідніх держав, обтяжена тривалим нерівноправним існуванням у тоталітарній, недемократичній державі, безумовно, потребує як нового осмислення і формування нових дипломатичних відносин. Вони мають будуватися на засадах толерантності, взаємоповаги, що формуватимуть не образ ворога, а образ гідних своєї культурної місії громадян двох суверенних держав. Гармонізація таких дипломатичних відносин аж ніяк не сприяє загальному стилю послання п. Медведева до президента суверенної держави.

духовними переконаннями й реальною мовною ситуацією, а в разі затвердження російської мови на офіційному рівні більшість зовсім перестане спілкуватися рідною. Мені здається, що українська мова, як динозавр, вимре.

Анастасія, 34 роки, журналістка (аргументовано):

Я категорично проти введення російської мови як другої офіційної в Україні. На побутовому рівні людина має право спілкуватися, як їй зручно, але на офіційному наша мова — це атрибут української державності. Мине час, виросте нове покоління, яке народилося вже в незалежній Україні, й питання другої офіційної мови вже не буде актуальним, а здаватиметься безглуздом і штучним.

Вважаю, що українській владі потрібно виявити наполегливість і принциповість у цьому питанні, попри зовнішній опір наших

сусідів, що стає дедалі помітнішим і жорсткішим. А паралельно слід відроджувати інтерес до рідної української мови: висококласним викладанням у дитсадках і школах, виданням українськомовної літератури, досконалим перекладом фільмів (до речі, нині український дубляж дає фору російському), цікавими молодіжними телепрограмами, як, наприклад, шоу “Файна Юкраїна”, різними музично-культурними акціями, схожими на фестивалі Олега Скрипки “Країна мрій” тощо. А розмови про другу офіційну мову — це перший крок позбавити Україну власного майбутнього, національного голосу.

Микола Семенович, 74 роки, інженер (палко):

Хіба російськомовним так погано живеться в Україні? Російська мова не має жодних утисків та обмежень. Натомість нам, українцям, слід бути наполегливішими й завзятішими у

мовних питаннях. Школи повинні активніше проводити мовну просвіту серед молоді, а політична еліта — серед дорослого населення. Однак цей процес відбувається не дуже активно. Для того, щоб нас не сприймали як “хлопів незрелих, гречкосіїв”, нам потрібно стати духовно сильнішими.

Отже, можна сказати, що найзагрозливіші для української мови не політичні передвиборні гасла, не політика Кремля і навіть не розповсюдженість російської мови в побуті, а те, що ідея двомовності поступово, невеликими порціями руйнівної отрути, потрапляє у свідомість українців. Те, що ми повинні сприймати обурливо й категорично, часто сприймаємо спокійно й байдуже.

Однак залишаються українці, що гаряче протестують проти безглуздя заяв політиків, негативно ставляться до спроб нав’язати нам чужу мову. Вони розуміють, що всупереч двоїлим Янусам української політики прості українці збережуть рідну мову. Наш народ століттями боровся за власну мову, а тепер добровільно знову впрягається в ярмо. Що це — свідомий вчинок чи рабської інстинкти? Невже так важко сказати просто “ні”, без хитрощів, без лестощів, без ультиматуму, без політичної гри?..

СТЕЖКА ДО СОФІЇ РУСОВОЇ

Ім’я видатної просвітянки, діячки українського національного відродження Софії Русової шанують на її батьківщині — Чернігівщині. Саме тут, у селі Олешня Ріпкинського району, в родині відставного генерала й народилася Софія. Тут поховано її батьків — Федора Ліндфорса й Ганну Жерве.

Петро АНТОНЕНКО

Новий поштовх громадській ініціативі з ушанування видатної землячки надало створення цього літа в Чернігові Благодійного фонду Софії Русової. Засновником Фонду став відомий на Поліссі бізнесмен Іван Чаус. Майже десять років Іван Петрович був президентом чернігівського футбольного клубу “Десна”, а до цього — одним з провідних гравців команди. Він і зараз не пориває зі спортом, очолює клуб “Полісся” в рідному селищі Добрянка. Клуб виховав уже не один десяток футболістів для команд вищої ліги України. Але погодьмося, спортивна, зокрема футбольна сфера — царина, далека від національних поривів. Цього не приховує і сам голова Фонду. І ось, мабуть, “у генах щось взялося” за рідне, національне. “Я ж звідси, з цієї землі, — говорить Іван Петрович. — Ось і відчув таку потребу — відкривати для себе нашу історію, робити щось для духовності”.

Приємно, що люди бізнесу, люди справи повертаються до духовності. А в даному разі це й цілком зрозуміло. Рідне селище Івана Петровича Добрянка відоме ще з княжих часів, як і чимало довколишніх сіл і містечок. А село Олешня вже не перше століття славиться майстрами гончарства. Тож планів, пов’язаних з історією Сіверщини, в Івана Петровича багато. Але нині основний його клопіт — Благодійний фонд Софії Русової.

І ось перша конкретна справа — Фонд започаткував туристичний маршрут “Чернігівські шляхи Софії Русової”. Нещодавно на його своєрідну презентацію в село Олешню приїхали академік НАН України, професор, директор Інституту українознавства НДІУ Петро Кононенко, письменник Дмитро Головко, народний артист України, кобзар-лір-

Садина батьків Софії Русової

Гості в Олешні

Іван Чаус

ник Василь Нечеп, заступник голови Чернігівської облдержадміністрації Володимир Приходько.

Зустріч відбулась біля садиби, де народилася Софія Русова і де нині зусиллями засновника фонду Івана Чауса розпочато будівельно-реконструкційні роботи зі створення історико-культурного комплексу “Садина-музей Софії Русової”. Гості вшанували пам’ять батьків Софії Русової. Завітали до Олешнянської школи, якій ще 1993 року земляки присвоїли ім’я великої просвітителки.

Організатори Фонду звернулися до депутатів сільської ради Олешні з пропозицією назвати площу в центрі села (поруч із садибою) майданом Софії Русової. 30 вересня, у День Віри, Надії, Любові та їхньої матері Софії, саме тут відбудеться присвячене Русовій зібрання за участю відомих державних, громадських діячів, митців.

У програмі діяльності Благодійного фонду на 2009—2012 роки чимало цікавих проєктів. Серед них — збирання матеріалів для майбутнього музею, вручення Всеукраїнських премій імені Софії Русової діячам освіти, культури, дослідникам, встановлення пам’ятника Русовій в Олешні. А на сайт Фонду вже заходять численні відвідувачі не лише з України, а й з Німеччини, Росії, Канади, США.

Педагогічна спадщина видатної просвітянки Софії Русової приходиться до нас у повному обсязі. Управління у справах преси та інформації Чернігівської обласної державної адміністрації за обласною програмою “Українська книга” видано четвертий том вибраних педагогічних творів славетної землячки. Загальну редакцію здійснила професор Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя Є. Коваленко.

Уперше побачили світ твори видатного педагога з теорії та історії педагогіки. Четвертий том містить праці, в яких представлено аналіз сучасних авторці течій реформаторської педагогіки Європи й Америки та деякі історико-педагогічні статті. Видання цінне тим, що педагогічна спадщина Софії Русової злободенна й нині.

Чернігівський відділ Союзу Українок провів молебень біля світлиці ім. С. Русової, на просп. Миру, 74 в обласному центрі. Молилися за відродження цього будинку Полторацького, відомого громадського діяча Чернігова початку ХХ століття. У цьому домі були відомі діячі української духовності, просвітяни художник М. Жук, поет М. Вороний. Не раз тут бувала й Софія Русова. Сам будинок, який члени Союзу Українок відродили майже з руїн, влада передала їм в безплатну оренду на 49 років.

Просвітянки — члени СУ молилися, щоб там швидше постала музей-світлиця Софії Русової, засновниці українського демократичного жіночого руху, яка свого часу була почесним головою Союзу Українок і головою Національної жіночої ради і на повен голос говорила про долю жінки-українки на світових жіночих форумах, боролася за волю і незалежність України. Молебень відслужив єпископ Чернігівський і Ніжинський УПЦ Київського Патріархату Іларіон.

У музей-світлиці Софії Русової працюватиме недільна школа під опікою владики Іларіона. Дітям, вважає єпископ, важливо прищепити християнську етику й мораль, плекати рідну українську мову і звичаї.

Ніна ГНАТЮК
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

ЛИСТИ У ВІЧНІСТЬ

Двадцять чотири роки тому, в ніч з 3 на 4 вересня, у пермському таборі Куцино не стало Василя Стуса. Вже два десятиліття цього дня у багатьох селах і містах України запалюють свічу пам’яті. Біля пам’ятника землякові зібралися шанувальники творчості поета у Вінниці. Поклали квіти до погруддя найвидатнішого односельчанина у Рахнівці Гайсинського району. Свідомі українці, рідні й близькі пом’янули дорогу людину в Донецьку й Горлівці.

У Національному музеї літератури багато років поспіль відбуваються цього дня презентації книжок, літературно-мистецькі вечори, зустрічі з тими, хто знав Василя Стуса, його побратимами в боротьбі за волю і честь України.

А цьогогорічного вересня у найкращій залі музею кияни зібралися на презентацію диска “Листи до сина”.

Народний артист України Олександр Биструшкін щиро зізнався: “Книжка “Листи до сина” Василя Стуса справила на мене незабутнє враження. Це унікальне явище епістолярного жанру. Я дав її прочитати синам. Зайняті власними справами і проблемами, вони так і не розкрили її сторінок. А як же дійде слово Стуса до хлопців з Донецька і Луганська, якщо я не переконав прочитати напутні рядки Стуса своїх синів, які все ж таки люблять Україну? Тому в мене виникла ідея записати листи і вірші Василя Стуса з неволі. Сподіваюся, диск наші діти послухають”.

Літературознавець, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка Дмитро Стус, який з побратимами 20 років тому перевіз батьків прах на Байкову гору, зізнався, що в нього були непрості взаємини з батьком, та все ж він вирішив зайнятися його творчою спадщиною. І лише тоді, коли розбирав його записи, вивчаючи і впорядковуючи рукописи, він осягнув, якої величини це була Людина, і вирішив уже для власних дітей підготувати книжку “Листи до сина”. Кошти на видання виділив благодійний фонд Анатолія Матвієнка “Україна Інкогніта”.

А тепер довшанування пам’яті Стуса долучився й Олександр Биструшкін. Після Галини Стефанової й Романа Семисала це вдала спроба прочитати. Він не грав роль поета, а прагнув передати його почуття, думки.

Зараз вже стало звичним повсюди говорити про кризу. Але доти, доки ми не усвідомимо значення книжки і художнього слова, не подолаємо культурної прірви, ситуація не зміниться ні в економіці, ні в політиці. Якщо добре гартувати дух, то жодна прірва не буде нездоланою.

До видання компакт-диска долучилася народна артистка України Марія Миколайчук. Вона була на тому знаковому вечорі 4 вересня 1965 року в київському кінотеатрі “Україна”, коли під час перегляду фільму Сергія Параджанова “Тіні забутих предків” Василь Стус закликав встати всіх тих, хто проти репресій, переслідувань української інтелігенції. Народна пісня “Глибокий колодезь”, голос Марійки є символічним поверненням Василя у дитинство, святою водою його любові й пам’яті, віри і сподівання у немарність своєї боротьби. А Василь Стус усіма силами своєї душі, свого таланту, своєї людської порядності боровся не лише проти аморального тоталітарного суспільства, а й проти мистецтва і літератури з бацямилами рабства. У листі, датованому 4.11.1984 р., він пише: “Упродовж усієї історії 99 % митців були служками можновладців: виконували їхні забаганки, маючи за те змогу добре жити (тобто паразитувати). Митці губили принциповість свою, діставали, як щоденний наряд, те, що згодом стало зватися законмірністю мистецтва... Як казав Самійленко, “Тарас Григорович помер, Іван Степанович у нас тепер”. Література стає цариною анемічних душ, які не

вміють (чи не хочуть) жити по-людськи, література стає схожою на продаж сиропної води, зельтерської. Тобто в міру т. зв. прогресування література стає все більше й більше чинником не лише аморальним, а й деморалізаційним. Те, що вона сьогодні значною мірою стала явищем духовної немочі, в мене не викликає (на жаль!) сумніву”. Хоч ці рядки “патологічно чесного”, за віроком психіатрів, Василя Стуса написані чверть століття тому, вони не втратили актуальності і болять кожному з нас, сьогодні проливають світло на причини суспільного занепаду і моральної деградації значної частини населення (не народу!) України.

Долучився до проекту і знаний графік Сергій Якутович, створивши портрет створеного поета-політв’язня. Виразний дизайн — Юрія Марусія. А видано компакт за фінансової підтримки Віталія Кличка. І це особливо втішно: так хочеться, щоб відомі українські боксери, футболісти, олімпійські чемпіони знали і цінували українську мову і культуру. Бо ж, як писав поет, “український інтелігент — на 95 % чиновник і на 5 % — патріот. Його

патріотизм ні до чого не зобов’язує. Ми — в’язні історії...”

Хоч як прикро, а більшість киян мовчки заплющують очі на те, що сьогодні діється в столиці. Одне з найгарніших міст Європи перетворюється на кам’яний мішок, смітник, втрачає парки і сквери, свою українську душу і таємничу ауру. І тому доречно, що диск із листами доповнено враженням поета про святкування Києвом 1500-ліття (запис 9—10): “Київ замість живого міста перетворюється на маскарад. Золотоголового Київ — зміголового”.

Директор Інституту літератури НАНУ Микола Жулинський підкреслив, що образна структура віршів Василя Стуса складна, тут максимум оголених почуттів. Ми ще сповна не оцінили поезію цього митця. Це абсолютно новаторський підхід до форми, виняткове самонаповнення кожного рядка. І передати це не так просто. Олександр Биструшкін записав Тараса Шевченка, Івана Франка, тепер маємо Василя Стуса у його прочитанні.

Академік тепло говорив про свого колишнього аспіранта, а те-

спадщину Василя Стуса. Тепер цей архів зберігається у відділі рукописів Інституту літератури і відкритий для вивчення і досліджень.

Справжня поезія, підкреслив М. Жулинський, має магічну силу. Прикро лише, що глибокі, вистраждані вірші не звучать тепер на концертах, урочистостях, у престижних залах. Маємо повернутися до першовитоків, до поезії.

Вихід компакт-диска зі словом Василя Стуса — подія небуденна. Та поруч з радістю відчула і смуток. А все тому, що, за словами Олександра Биструшкіна, державі це не потрібне. Ні Міністерство культури і туризму, ні Міністерство освіти і науки не відгукнулися на цей проект, не замовили компакт-дисків для шкіл, бібліотек, вищих навчальних закладів. Думалося, що наклад диска буде хоч би 20—30 тисяч, дійде до шкіл Донецька, Луганська, Криму. Та випущено лише тисячу примірників. Тож як дістати цей диск учителям із віддалених шкіл? І народний артист із боєм сказав, звертаючись до всіх небайдужих: “Зробіть краще, не мовчіть! Не може без національної ідеології жити держава!”

“Бувайте. Прихилийте нам неба. Ваш Василь”, — це рядки одного з останніх листів поета. Вони адресовані не лише дружині Валентині Попелюх і синові Дмитрові, а й усім нам. Василь Стус своїми зболеними руками і своїм згорьованим серцем прихилив до нас небо духовності, чистоти і віри. Не цураймося його. Жити без небес, одними земними клопатоми, — і гришно, і таямо. Прислухаймося до мудрих порад Василя Стуса. Вони не лише для Дмитра — вони адресовані вічності.

“Людина — це обов’язок, а не титул (народився — і вже людина). Людина твориться, самонароджується. Власне, хто ти є поки що? Кавалок глини сирової, пластичної. Бери цей кавалок в обидві жмені і мни — доти, поки з нього не вийде щось тверде, окреслене, перем’яте. Уяви, що Бог, який творить людей, то Ти є сам. Ти є Бог. Отож, як Бог самого себе, мни свою глину в руках, поки не відчухне під мозолями кремінь. Для цього в тебе найкращий час — Твори ж!”

Олександр Биструшкін і Дмитро Стус

пер наукового співробітника Інституту літератури Дмитра Стуса. Хто читав його монографію “Василь Стус: життя як творчість”, теж відзначив відвертість сина, його непросте сприйняття батька. Написав Дмитро про це із сумлінням, він доклав чимало зусиль, щоб вирвати з кадебістських схронів творчу

Фото Ксенії Гладішевої

Олена ШУЛЬГА

Книжковий форум — це літературний фестиваль, бізнес-форум і благодійна акція водночас. Але насамперед це найбільший у світі ярмарок української книжки, адже цього року свою продукцію представляють майже 600 українських та іноземних видавництв.

Анатолій Мураховський, відкриваючи прес-конференцію, зазначив, що Держкомтелерадіо цього року вперше долучився до заходу, надавши на організацію і проведення 100 тис. гривень. Він матиме окремий стенд, де представлять книжки, видані за програмою “Українська кни-

га”. Пан Мураховський оприлюднив статистику за даними Книжкової палати імені Івана Федорова. Статистичні дані в устах виконувача обов’язків голови Держкомтелерадіо звучали оптимістично, але не вельми переконливо. Відсоток назв виданих цього року книжок зріс порівняно з виданими торік, але пан Анатолій не уточнював, скільки в цьому переліку становлять підручники, скільки — малотиражна література для службового користування.

На переконання Олександри Коваль й Олександра Афоніна, ситуація на книжковому ринку України далека від оптимізму. Падіння накладів серед ринкової книжки

ЧАС ЧИТАТИ!

Із 10 до 13 вересня проходить XVI Міжнародний книжковий ярмарок “Форум видавців у Львові”. З цього приводу в Українформі відбулася прес-конференція, у якій взяли участь виконувач обов’язків голови Держкомтелерадіо Анатолій Мураховський, президент громадського об’єднання “Форум видавців” Олександра Коваль та президент “Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів” Олександр Афонін.

збільшується, і без відновлення кредитної політики українським видавцям буде дуже важко.

Попри все, Форум у Львові, за словами Олександри Коваль, не зменшився, хоч приміщення затісне. Передбачають, що цього року участь у ньому візьмуть підприємства гуртової й роздрібно торгівлі, поліграфічні підприємства, виробники й розповсюджувачі електронних видань, програмного забезпечення, аудіо- й відеопродукції, бібліотеки, громадські організації, літературні агенції, асоціації, культурні центри й фонди з України, Росії, Польщі, Австрії, Франції, Німеччини, Ізраїлю, інших країн світу.

Серед акцій, запланованих на Форумі, — Всеукраїнський конкурс

“Книга Форуму видавців—2009”; бізнес-форум “Українське книговидавництво в умовах кризи: час змін” за участю керівників Держкомтелерадіо й місцевих органів влади, політиків, керівників видавництв, журналістів, вітчизняних і закордонних експертів; Міжнародний літературний фестиваль — літературні читання-тандеми українських й іноземних письменників; дискусії, “круглі столи”, зустрічі з авторами. Планують, що участь у фестивалі візьмуть майже 200 письменників з України й 18 країн. Важлива подія — дискусія “Сучасна література: національне versus глобальне”. У ній братимуть участь Ігор Стокфшєвський (Польща), Альгерд Бахаревич (Білорусь), Роман Симич (Хорватія), Джон Бер-

нсайд (Великобританія), Енрік Казасес (Каталонія), Наталка Сняданко й Остап Сливинський (Україна).

Відбудуться й інші дискусії: “Переклад: наслідування, тлумачення чи коментар?”, “Чи потрібна європейцям свобода?”, “Що потрібно українській літературі, аби бути успішною за кордоном?” До участі заявлені Адам Міхнік (Польща), Алексей Цветков (Росія/США), Оксана Пахльовська (Україна/Італія), інші письменники.

Отже, Львівський форум видавців — не просто книжковий ярмарок. Це можливість поговорити про проблеми видавничої справи, літератури, популяризувати українську книжку в світі. Ніхто не заперечить, що українська література цікава. Прикро, що на полицях книгарень часто не знаходимо того, що хотіли б, а це передусім вартісна сучасна українська література, світова класика в українських перекладах. Та й ціни, щиро зізнається, “кусаються”. Натомість нам пропонують російськомовну книжку — багато й недорого. Держжава мало цікавиться проблемами книговидавців, але в майбутньому така позиція може стати фатальною. Сильна нація — освічена, а освіта — це передусім книжка. Тому, друзі, час читати!

НЕ ЗГАСНЕ ВОГНИЩЕ РОДИННЕ

Священики храмового комплексу вітають родину

Надія КИР'ЯН
Фото автора

Історія, схожа на казку, почалася, коли одного дня підприємець Іван Суслів із дружиною та маленькими дітьми Євгеном і Сашком вирішили відпочити у селі Буки Сквирського району на Київщині. Узяли палатку, рюкзаки. Тут, на природі, був такий спокій, що Іван Миколайович проспав трохи не добу. Вирішив, що це Знак Господній, що він має залишитися тут жити й працювати. Звернувся до сільської влади з проханням продати ділянку землі, де було величезне сміттєзвалище. Сказав, що побудує тут церкву. До пропозиції поставилися скептично. Однак, оскільки гроші були потрібні, ділянку продали.

І почалися дива. Сміття вивезли (розповідають, кількості КАМАЗів). Нині тут височіє дивовижний храмовий комплекс Святого Євгенія Великомученика. Будівництво триває, споруди будують за індивідуальними проектами, роботи ще чимало, але храм уже діє.

Іван Миколайович — великий мрійник, але, на відміну від багатьох, уміє втілювати в життя найфантастичніші проекти. Колись сказав: “Хочу мати 50 дітей”. І заснував “Центр розвитку дитини” сімейного типу. Згадає голова села Буки: “30 серпня 2002 року сюди привезли сімох маленьких горобенят, наполоханих і нещасних. Тепер вони веселі й задоволені. Завдяки цьому наше село стало відоме на весь світ”.

Нещодавно “Центр розвитку дитини” відзначив знакову дату —

сім років (сімка — улюблене число господаря). На свято з'їхалися гості — серед них і ті, які підтримали заклад під час його створення, й нові друзі. Кожному гостеві діти вручали “листочок”, де писали святкові побажання, потім їх прикріплювали до “дерева щастя”.

На літній сцені — діти, яких у господарів уже 26. Власними силами підготували концерт: співали, танцювали, дякували батькам, надавали слово гостям. І згадували минуле: 2003 року — вперше відпочивали в Яремчі. Після відпочинку сім'я поповнилася. 2004-го — вперше побували за кордоном. 2005-го — на морському узбережжі в оздоровчому комплексі “Бригантина” в селі Коблево на Миколаївщині; 2007 року — відкрито стадіон, облаштовано спортивний майданчик. 2008-го — перша усиновлена дитина Роман Суслів став курсантом Академії СБУ, чим пишається вся велика родина.

У кожній дитині власна історія приєднання до цього колективу, але всі задоволені, що потрапили сюди.

Дякуючи батькам, Роман сказав: “Якби не ви, то й не знаю, як склалася б моя доля. Спасибі, що ви є, такі лагідні, чуйні, добрі”. Цього року ще четверо вступили до ВНЗ. Як хвилювався батько, щоб вони стали студентами! До речі, для кожної дитини він буде квартири, щоб, закінчивши навчання, вони повернулися в рідне село.

Голова Сквирської райради Василь Титарчук сказав, що в цій сім'ї немає власних і чужих дітей — усі рідні, дорогі. Мама Наталя Миколаївна, директор Центру, багато працює, адже за цим святом стоїть щоденна копітка робота. Звичайно, як і скрізь, є багато проблем, які треба розв'язувати.

Голова Сквирської райдержадміністрації Тетяна Власюк зазначила, що родина Суслівих живе за принципом: розділене горе — це половина горя, а розділена радість — подвійна радість.

Вітали ювілярів від Міністерства сім'ї, молоді і спорту, Білоцерківського інституту економіки та управління, Агрпроміслові корпорації “Сквира”, Сквирської районної лікарні, багато інших друзів. Прозвучала думка, що Іван Суслів — це справжній Герой України, який створив “шматочок щастя”.

Син Івана Миколайовича Євген Суслів, нині народний депутат, який свого часу став наймолодшим мером у Європі, згадав: “Коли у сім'ї було нас лише двоє, я мріяв, щоб у мене було ще хоч двоє братів, бо, коли ми гралися, не вистачало двох солдатів. (Ці слова викликали у кожного з присутніх щире доброзичливе усмішку). Тепер мрія здійснилася. Бажаю братам і сестрам, щоб Бог тримав над ними свою руку, щоб вони вирости гідними громадянами держави”. А Сашко сказав, що хоче подарувати батькам на золоте весілля золотий автомобіль, і що не може так довго одружитися, бо шукає дружину, схожу на маму, а це дуже важко.

Діти Суслівих мають усе необхідне — комп'ютери, книжки, спортивний інвентар тощо. І найцінніше — ласку і любов батьків, якої вистачає на всіх. Недаремно дитячі пісні були про рідну хату, про маму, тата, країну дитинства, зігріту сонцем і теплом, про те, що “нічого кращого не треба, коли збирається вся сім'я”.

Свято вдалося. А насамкінець священики місцевої церкви подарували дітям ікону Божої матері, щоб оберігала цей дім і його мешканців.

Подарунки від дітей — найдорожчі

У таких будиночках будуть квартири для дітей

НАЙБІЛЬШИЙ КОРОВАЙ — РІВНЕНСЬКИЙ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У Рівному пекарі й кондитери ВАТ “Поліссяхліб” створили найбільший весільний коровай. Його розміри вписано до Книги рекордів України.

Офіційно засвідчено, що вага короваю — 175 кілограмів, один метр 30 см заввишки. На виготовлення такого красеня використано 140 кг борошна, 210 яєць і 25 кг цукру.

Рівненські пекарі випікали весільний коровай три доби, щоб встигнути до святкування Дня міста. Розрізати коровай доручили мерів Рівного Во-

лодимирові Хомку. Першим скуштувало коровай-рекордсмен рівненське подружжя Куліїв, яке прожило разом 57 років, потім молодята, які одружилися цього дня, й усі охочі. Хоч насправді охочих виявилось значно більше ніж шматків короваю.

Недавно на Сорочинському ярмарку тамтешні майстри також спекли рекордний коровай. Його вага була 160 кілограмів, на нього пішло 105 кілограмів борошна і 155 курячих яєць. Втім, цей рекорд протримався лише тиждень. Цікаво, скільки ж протримається рівненське досягнення.

В'ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ
Фото Максима КОРОДЕНКА

ЛАБІРИНТ НА ВЕРЕСНЕВОМУ ОСТРОВІ

Прихід вересня, давнього прихильника викладацьких мантії, цього року міг би вразити більшість допитливих киян. Річ у тому, що, крім звичайних гамірних класів чи аудиторій, йому вдалося приворожливо відчинити двері до одного з найлегендарніших освітніх закладів. Ідеться про колегію Павла Галаґана, у залах якої Національний музей літератури України відкрив промовистий вернісаж.

У його гемінгвейській назві відлунює щось насторожене й водночас розкуте, але напрочуд співмірне вистояним осіннім починам. “Свято, яке завжди з тобою” — це лаконічна експозиція, у якій збігається кілька планів Дня знань. Календарно розпочатий 1 вересня, захід організував колектив видавництва “Педагогічна преса” на чолі з Юрієм Кузнецовим, доктором філологічних наук, членом-кореспондентом Академії педагогічних наук України, заслуженим працівником освіти України. А найголовніше — кілька поколінь відвідувачів до 12 вересня можуть ознайомитися з доробком художників, що оформлювали книжки.

Андрій Віксенко, Цезарій Ганушкевич, Ольга Зернецька, Володимир Литвиненко, Валерій Соловійов — не лише переможці Всеукраїнського конкурсу підручників. Ці майстри вже успішно представляли роботи в Польщі, Німеччині й інших країнах. Урешті, саме їхнє багатоголосся в партитурі живопису, графіки, фотомистецтва може бодай натяково розкрити загадку, бентежливую для численних учнів, зокрема *semper tū*. Звісно, бо хіба малоцікаве “задзеркалля” задачників і хрестоматій, а надто авторів видань?!

Урочисте відкриття виставки розпочала подякою “Педагогічної преси” й напутнім словом до гостей заступник директора літературного музею Раїса Сеничкова.

Василь Кремень, президент Академії педагогічних наук України, головний редактор журналу “Педагогіка та психологія”, слушно зауважив: сучасну підручникову традицію започаткувало видавництво, яке очолює Юрій Кузнецов. А художня подача у вихованні дитини значуща насамперед для підготовки позитивного світобачення.

Слово Павла Мовчана

Голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, письменник, народний депутат України Павло Мовчан наголосив на прикметній аурі Музею літератури. Вже неодноразово учасники виставок у цьому приміщенні здобували найвищу державну відзнаку — Національну премію України імені Т. Шевченка. Її варті й творці цього річного свята. Надто, що представлені картини справді “літературні”. Зокрема, роботи Володимира Литвиненка нагадали Павлові Мовчану символізм Моріса Меттерлінка й упевнили в рішучому розвитку питомо українського шкільництва.

Академік Національної академії наук України Микола Жулинський, директор Інституту літератури, голова редакційної ради журналу “Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіах”, зауважив, що вересневий захід — чи не перша ластівка у презентації не лише проектів видавництва, а й духовного життя їхніх колективів.

Привітання учасникам адресувала й Катерина Юценко, голова наглядової ради фонду “Україна—3000”. До її щирих побажань долучився Микола Берізко, заступник керівника департаменту Секретаріату Президента України.

Виправдав очікування відвідувачів і Юрій Кузнецов. Він — не лише вимогливий видавець, а й дослідник імпресіонізму. Оскільки більшості художників притаманні відлуння цього стилю, коментар науковця виявився дивовижним “прологом”.

Три музейні зали підказують, що “позапрограмний” простір ве-

ресня навчального скидається на вигадливий лабіринт. Скоритись його заломистим поворотам змушує наскрізна серпанковість робіт Андрія Віксенка вже на початку експозиції. Мовчазні плеса і приспані срібні стежки художник виносить на туманне тло, ніби утопічний острів Лапута, відвіданий героєм Джонатана Свіфта.

Цезарієві Ганушкевичу властиво з найнеобачнішої відстані вхоплювати краєвиди вивержень або рвучких скелястих підйомів. Завмерлі обриси на його полотнах миттєво пронизуються матисівською пластиккою й стрімкою насиченістю палітри. Блукальцеві “одвічним святом” зостається хіба здогадуватися: чи не робота над “Алгеброю і початками аналізу” навяля Ганушкевичу напружено-“параболічну” формулу?

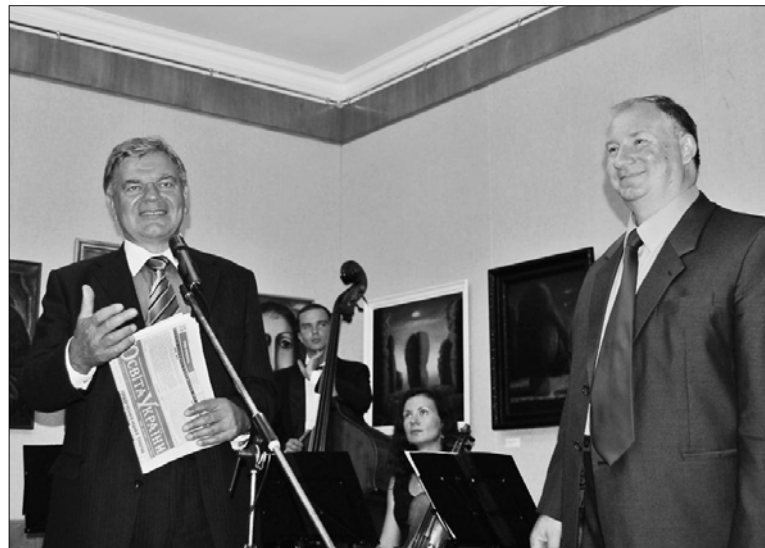
Здавалося б, полотна Володимира Литвиненка ще суттєвіше загострюють конкретику спостереженого. Правда, це відбувається непередбачувано. Художникові — дбайливому натхненнику виставки — притаманна окресленість плетива підсвідомого. Цьому й присвячено один із представлених циклів. Автор теж опередмчує передні плани, найретьельніше — у портретах. Фактура

його героїв часто по-бароковому повновида й життєствердна, втім, із мимовільною босхівською надреальністю зажури. Через це їхні збуремлені краєвиди вдало перегукуються з Віксенковими “острівними” теренами. Як і олюдені фотопанорами Валерія Соловійова, де за кожним примруженням криється дециця внутрішнього саява.

Зрештою, найподібніша до нитки Аріадни підсумкова й пам’ятлива добірка робіт Ольги Зернецької. Кожному з її образів (а це здебільшого квіти) характерна легка стрункість. Силуети півників або гладіолусів зависають на прозорому тлі, мовби півзасвічені негативи. Найзахопливіше те, що кожен — з ретельно з’ясованою ботанічною латинською назвою! “Ноктюрн” — так іменується один із циклів мисткині. Чи пов’язаний він лише з колористичним задумом? Вочевидь, проте відчуття естетичної гри з формами, завдяки якій “початок свята” вивершується “повечорілим” жанром, не минає.

Приємно, що 7 вересня у залах музею також розпочалися кийські педагогічні читання. Вони відбуваються в рамках діяльної співпраці ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка з викладачами міста. Новий навчальний рік означений шефством просвітян над школами, названими іменами видатних літераторів. Упродовж запланованого діалогу вивершуватимуться славетні традиції Бориса Грінченка та Лесі Українки, що стояли біля джерел столичної “Просвіти”. Саме таким взірцем керуються їхні сучасні послідовники, від недавня очолені заступником начальника Головного управління освіти м. Києва Василем Герасименком.

За мету ж уже накресленого малярського маршруту організатори вбачали наснажливий доказ співпраці всіх співробітників “Педагогічної преси” — від директора до коректора. Їм це вдалося довести. Тому не випадково при виході перші відвідувачі побачили батикову мжичку, що здіймала музей, ніби повітряний острів.

Виступає Василь Кремень

ТВОРИ ГОГОЛЯ ОЧИМА ДІТЕЙ

Надія КИР’ЯН
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

У Національному музеї літератури України відкрилася виставка дитячих робіт за мотивами творів Миколи Гоголя. Організатори українсько-російського проекту “Гоголь і наша епоха” — С. Гричанок, заступник директора харківського лі-

цею мистецтв № 133, та В. Романов, заступник директора з естетичного циклу московської ЗОШ № 1188 з поглибленим вивченням образотворчого мистецтва.

Відвідувачі ознайомилися з творами дітей з Харкова, Одеси, Києва, Львова, Москви. На відкритті виставки Сергій Гричанок сказав, що ідея створення цього проекту

народилася як чудова перспектива не лише популяризувати творчість класика світового рівня, а спробувати поглянути на нього очима сучасних дітей, провести аналогію з нашою дійсністю, адже кожне покоління у творчості видатного письменника знаходить щось власне. Нелегко пояснити дітям, що сміх буває й крізь сльози, що в кожній драмі є комедія, що любов до сина й до батьківщини — різні почуття. Виставка свідчить, що це вдалося.

Високо оцінили роботи викладачка Київської школи мистецтв ім. М. Вериківського народна майстриня Раїса Чайкіна, викладачка Центру творчості Києво-Святошинського району Ірина Кожушна, заслужений працівник культури України, лауреат літературних премій Анатолій Качан, письменниця Марія Морозенко.

Враженням поділилася старший науковий співробітник музею Оксана Хлоп’яча: “Виставка цікава тим, що ми бачимо дитяче сприйняття творчості Гоголя в сучасному світі. Воно не хрестоматійне, до

якого ми звикли, яке дітям свого часу нав’язували в школі, й не таке, як у дорослих. Усі твори високого мистецького рівня, відчувається, що це майбутні художники, що з ними працюють талановиті педагоги, майстри своєї справи”.

Малюнки різні за технікою виконання, стилем. Вік авторів — від чотирьох до сімнадцяти років, відповідно різний вибір літературних творів і їхнє розуміння. Найбільше дітей зацікавили видовищні картини з масовими діями: “Ніч перед Різдрвом”, “Сорочинський яр-

марок”, “Вечір напередодні Івана Купала”, “Майська ніч, або Утоплення” тощо. А деякі вражають недитячим розумінням складніших тем (“Ніс”, “Мертві душі” “Шинель”); трагічних сторінок біографії письменника. Наприклад, шістнадцятирічна москвичка Юлія Орлова та Родіон Воронков вдало відобразили стан письменника в ті хвилини, коли він сплював другий том “Мертвих душ”.

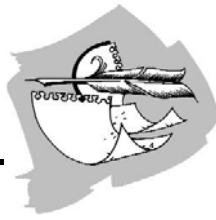
Виставка ще раз переконує: всі діти мають талант, його треба тільки відкрити й підтримати.

Данило Галюк, м. Харків (10 років), “Ніч перед Різдрвом”

Сергій Гричанок й Анатолій Качан

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Києво-Могилянська академія, “Всесвіт”

Закінчення. Початок у ч. 35 за 2009 р.

БРИТАНІЯ — КРАЇНА ЩАСТЯ

І все-таки Англія гетерогенна. Крім розмаїття етнічного складу, можна вказати на велику відстань між класичним британським невеликим містечком і Лондоном. Мені випала нагода побувати в Шрусбері, маленькому містечку, що розташоване за три години їзди потягом від Лондона. У цьому мальовничому містечку мешкає мій друг письменник Джон Веддінгтон-Фезер.

Моє перебування остронь “заклопотаного Лондона”, як кажуть англійці, ствердило в такій думці: в Англії для людини пенсійного віку життя тільки починається. Якщо в нас літні люди часто опиняються за межею, живуть лише думкою про день отримання пенсії, про що свідчать періодичні черги до “пенсійних” віконечок на пошти, то в Британії ці люди мають усе. Держава подбала, щоб останні роки життя вони провели якомога щасливіше. Літні люди мають можливість купити замський маєток (це приблизно півмільйона британських фунтів), подорожувати, влаштовувати світські раути. І люди розважаються, спілкуються — одне слово, живуть повноцінним життям, якого українці поважного віку не можуть собі дозволити. Хіба можна прожити на пенсію 800 грн, якщо левову частку “з’їдають” комунальні платежі й харчування? Наша державна система не зацікавлена в тому, щоб забезпечити людині, яка працювала на благо своєї країни в певній царині, гідну старість. Мене здивувала одна родина, друзі Веддінгтон-Фезера, які одружилися чотири роки тому (їм далеко за 70). Вони познайомились на круїзному лайнері, що з Одеси вирушав до Туреччини.

Одеса — популярний курорт серед британців: і дешевий, і комфортний. Звідти вони часто вирушають до Туреччини, одного з найдешевших світових курортів.

Загалом ставлення англійців до України прихильне, правда, віднедавна Україна не сходить з уст мешканців Британського острова. Причина — газові конфлікти. На жаль, контексти, в яких постає наша країна, не вельми привабливі. Це доводилося чути від людей різного соціального статусу: Україна дедалі більше почала негативно заявляти про себе. Українська боротьба за незалежність у газових відносинах через брак дипломатії, що могла б донести розумний меседж до Європи, перетворюється на паплюження української політики в очах іноземців, що доповнюється вже, правда, поодинокими повідомленнями, що Україна вже півроку працює без міністрів, і дедалі більше міністрів пишуть заяви про звільнення, а декого “опозиціонери” активно намагаються звільнити, на два тижні забуваючи про всі інші проблеми під час світової економічної кризи. Певно, питання “націоналізму” в нас і досі значно важливіші, ніж стратегії зовнішньоекономічної діяльності.

УКРАЇНА — РОСІЯ — БРИТАНІЯ: ЧОМУ ТРИКУТНИК (НЕ)МОЖЛИВИЙ?

Ставлення до Росії в британців особливе: вони чітко розрізняють Москву як центр імперії, як простір “путінського” тоталітаризму й велику Росію, що переважно асоціюється із Сибіром. Під час перебування в Британії однією з центральних новин стала звістка про візит президента США Барака Обами до Москви. Всі статті в центральних газетах починалися з колажу: трап, яким спускається з літака Обама, спрямовано в пашу до сибірського Мед... тобто ведмедя. Так, Москва (Кремль) для Заходу — цілковитий простір людської несвободи, страху й небезпеки.

І все-таки, навіть розуміючи це, часто доводилося чути, як британці виправдовували політику Росії, мовляв, росіяни налякані нерозумною поведінкою США, які можуть ні з того ні з сього розпочати війну (як в Іраку), тож доводиться тримати руку наготові... Чого — залишається запитати. Ядерного чемаданчика?

Звичайно, все це результат роботи російських дипломатів радянської школи, які вміють переконувати Захід у тому, чого немає насправді й навпаки. Британці й досі подекуди засліплені екзотикою російського Сибіру, який опівав ще на початку ХХ століття французький поет Блез Сандрар у “Транссибірському експресі”. Зрештою, Британія, як ніхто більш, здатна оцінити потуги імперістської імперії нового часу, а от-

СВОБОДА ТА УПЕРЕДЖЕННЯ: ВИДИМИЙ І НЕВИДИМИЙ СВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

же, вона розуміє, що з інтересами імперії все одно доведеться рахуватися.

Проте саме Британія нині виступає одним із найбільших лобістів демократії у світі. Багато британців залучені до різноманітних проєктів із підтримки демократії. Я мав нагоду зустрітися з професором Аланом Флаверсом, фізиком, який працює в царині ядерної енергії. Свого часу він зробив дуже багато для поширення у світі знань про Чорнобиль, як, до речі, й Віра Річ, яка була однією з перших, хто в міжнародній пресі сказав про чорнобильську біду. Нині доктор Флаверс — представник Європейського Молодіжного Парламенту. Він відвідав Україну й Грузію, щоб з’ясувати основні проблеми сучасної грузинської молоді, її настрої й переживання. Такі поїздки вкрай важливі, щоб здійснювати моніторинг міжнародної політичної ситуації. Адже саме молодь — рушійна сила, здатна до великих соціальних та історичних змін.

Віра Річ

УКРАЇНЦІ НА ОСТРОВІ: ВТЕЧА ЧИ ВИРОК?

Чисельність української громади на Британському острові значна. А кількість нелегальних заробітчан ще більша. У Лондоні мене випало побувати в Союзі українців у Великій Британії. Це по-сучасному обладнаний будинок із величезною бібліотекою. Найбільше вразили речі Степана Бандери, які зберігаються на балконі. Це не копії й не муляж. На сорочці — пляма від кулі.

Вразила також бібліотека Союзу. В ній — фонди видатних українських письменників, які мешкали на острові й за завовитом передали їх до Союзу. Щороку сюди приїздить дослідники з України й світу, щоб попрацювати з рідкісними виданнями. Побачив на стелажі й видання про Голодомор (зокрема дослідження Джеймса Мейса, якого шанують у Британії); українські альманахи початку ХХ століття, книжки доби бароко, рідкісні в Україні видання поезії Ліни Костенко. У підшивці видань, пов’язаних із британсько-українськими відносинами, знайшов своє інтерв’ю з Вірою Річ, яке готував для української преси 2005 року. Але найцікавіше було побачити світліни, на яких Віра Річ, іще зовсім юна, разом з матір’ю Магдаліною проводжають в останню путь Степана Бандеру.

Віра Річ — ціла академія наук на Британському острові. Ця людина зробила для української культури значно більше ніж деякі наші академічні спільноти й міжнародні фонди. Її переклади Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Павла Тичини, Михайла Драгунського, Ліни Костенко, Василя Стуса вражають довершеністю. Віра Річ дошукується прадавніх пластів англійської мови, щоб майстерно передати український оригінал, адже часто українська поезія не така вже і проста для англійського перекладу (це не переписати Тичину англійським неримованим віршем і сказати, що це — Тичина по-англійськи). Віра Річ працює 24 години на добу, і цього їй замало, щоб завершити розпочате.

Мені випала честь побачити пані Віру в робочому процесі перекладу “Гайдамаків” Шевченка: як відбувається пошук слова, відчуття ритму та внутрішньої символічної образності, як вловлюються звукові символічні зв’язки, явища алітерації й асонансу, що мають бути адекватно передані англійською мовою.

Наприкінці 2007 року за підтримки Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ вийшло видання вибраних поезій Т. Шевченка в передмові Віри Річ із передмовою академіка Івана Дзюби. Це фундаментальне академічне видання має назву “Тарас Шевченко. Вибрана поезія. Живопис. Графіка”. Воно побачило світ у видавництві “Мистецтво” (твори Шевченка представлено і в оригіналі). Упорядник й автор приміток — український шевченкознавець Сергій Гальченко, передмовою до живописних творів підготувала Тетяна Андрущенко. Видання дуже важливе. Крім того, що це мистецький артефакт доби, воно виконує функцію наближення найвизначніших здобутків української літератури у Великій Британії, яка насправді знає про Україну та її культуру замало.

Інколи стає сумно за ту інформацію, що надходить на зордоння — про політичні скандали, корупцію або й про кількість за-

Джон Веддінгтон-Фезер

гиблих в Україні внаслідок стихійних лих. Звичайно, це правда життя, але скільки ще ми самі не дбатимемо про формування позитивного іміджу про себе у світі?! І література — передовсім той канал комунікації, що може причарувати західний світ. Скажімо, в англійських перекладах існує вся класика російської літератури — від Пушкіна, Толстого, Достоевського до Ахматової, Євтушенка, Вознесенського тощо. Натомість перекладів української літератури небагато.

На жаль, це видання через невеликий обсяг (воно вартувало б принаймні 50 000 прирників) не набуло резонансу ні в Британії, ні в нас. Прикро, що ми й досі не навчилися популяризувати власні вершинні здобутки культури. Єдиний виняток — торік до роковин Голодомору у Вестмінстерському абатстві провели службу по загиблих в Україні. Як розказували українці, цього дня в центрі Лондона майорів український стяг. І це справді було великим здобутком, що робить тебе гордим за рідну країну.

Також я мав честь бути запрошеним на зустріч до Українського Інституту в Лондоні (директор — доктор Марта Єнкала). Інститут розташований в самому центрі міста, поряд із ним — пам’ятник Володимирі Великому (це було місце для українських помаранчевих прочан під час революції в Україні в листопаді 2004). Також неподалік розташоване і Посольство України в Сполученому Королівстві. Мій виступ у колі українців і однодумців було присвячено висвітленню сучасної української літературної ситуації. Ішлося про останні тенденції в літературі, про роль та історію журналу світової літератури “Всесвіт”, про вступно-державницьку політику нинішніх українських видань, адже Українська держава аж ніяк не зацікавлена у високому рівні власної культури: в столиці України книгарні закривають, а видавництва, які становлять скарб української культури (як “Дніпро”), ледь не викидають на вулицю. Така політика — рейдерська, вона далека від цивілізованих норм, що сприяють підтримці аналогічних видань у світі (як, скажімо, “Index on Censorship” у Великій Британії). Також мав розмови з “нелегальними” емігрантами, які розповіли про ті нелегальні умови, на які доводиться приставати, щоб опинитися якнайдалі від України, що її політика орієнтована на знищення малого й середнього бізнесу, на продаж українських

підприємств іноземцям, тож люди опиняються без роботи і кусня хліба. Українська політика зробила все для того, щоб мільйони українців залишилися домівки (і не лише десь у селах, а й навіть у столиці) в пошуках кращої долі в чужій країні. І нікого не турбує, чому щороку ці потоки збільшуються, ніхто не переймається тим, що потрібно зробити, щоб захистити українців від вимушеної економічної міграції. У такому разі гасла, що лунають від посадовців і Президента країни про те, що вони дбають за український народ, — порожня балаканина. Дбають за великих інвесторів, які заробляють мільярди на Україні, бо з цього перепадає і в “державні кишені”, але за звичайних людей, які в гумових човнах перепливають Ла-Манш, щоб знайти заробіток бодай прибиральниці чи слюсаря, не дбає ніхто.

Усе-таки українська громада в Британії видалася мені згуртованою. Є церкви (греко-католицька, православна), є свої центри... Звичайно, з логістикою нині виникають проблеми. На жаль, нам із колегою-філологом Оксаною Приходько так і не вдалося за допомогою британських українців розшукати могили знаної української еміграційної поетеси Галі Мазуренко (Галина Сергіївна Мазуренко-Боголюбова, член-засновник об’єднання українських письменників “Слово”, художниця (превалює сюрреалістична поетика), авторка поетичних збірок “Пороги”, “Ключі”, численних історичних оповідань). Прикро, що навіть таких визначних для української культури імен не фіксують.

ЧОРНОБИЛЬ ОЧИМА БРИТАНСЬКОГО ПОЕТА

Насамкінець, уже за день до відльоту, відбулася несподівана зустріч із британським письменником Маріо Петруччі, автором поетичної збірки “Важка вода: вірші про Чорнобиль”. Деякі вірші з неї було опубліковано в журналі “Всесвіт” у моєму перекладі. Маріо — знана фігура у британській літературі. У лондонському поетичному кафе на стіні — його величезний портрет як представника сучасного літературного мейнстріму. Однак Маріо в розмові менш оптимістичний: поетичні смаки в Британії погіршуються, люди просто не вміють читати поезію, а навчити їх розуміти мистецтво поетичного слова — справа неприбуткова. Поет розробив курс, орієнтований на те, щоб навчити сучасних читачів розуміти поетичний світ. Курс мав успіх, його придбала одна літературна асоціація в Британії й “запхнула” десь у куток свого сайту, тож не кожен помітить цю прекрасну методичну розробку, якій Маріо віддав 18 місяців свого життя.

Сумно, що ми поступово відходимо від справжньої поезії, натомість наше життя дедалі більше технізується. Але, як мудро зауважив Джон Веддінгтон-Фезер, нові технології мають спрощувати лише технічний бік нашого життя, щоб ми мали змогу більше часу присвятити вічному мистецтву.

P.S. На цьому двотижневий мандрівка добігла кінця. Звичайно, важко описати Британію в усій повноті. Вийшов маленький нарис: Британія очима українця. Ця острівна країна різноманітна: країна високої культури, в якій, проте, неприбраним видається місто, де народився Шекспір; країна мультикультурна, але жорстка до “інших” (третьосортних) представників світу; країна демократична, але яка розуміє стурбованість Москви у зв’язку з непередуманою політикою США (зокрема, за часів Джорджа Буша-Молодшого); країна, до якої тікають заробітчани з усього світу; країна, що дбає за своїх мешканців; пост-імперія, що прагне розгрішитися зі своїм колонізаторським минулим... Означення можна підбирати безконечно. Для кожного Британія буде своя. Все одно про всі моменти не встигну розповісти в межах однієї статті (згадалася зустріч у Білоруському центрі, організована за сприяння Віри Річ, з отцем Олександром, дуже приємною, шляхетною людиною-архіваріусом, якому болить нинішня ситуація в авторитарній Білорусі).

Приємно, що українська культура поступово проникає на цей чарівний острів (у Кембриджі нарешті відкрито українську студію, яку очолює доктор Рорі Фіннін) через таких людей, як перекладачка й журналістка Віра Річ, Ольга Керзюк, Марта Єнкала. Хочеться вірити, що коли все-таки Україна стане частиною європейського простору (юридично), то британська та українська культури не відчують величезної прірви, що поглиблювалася десятиліттями, а знайдуть спільні вектори для подальшого взаємного збагачення.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

1772 року, після того, як важливий торговельний центр Львів відійшов від Польщі під владу Габсбургів, великий контрактний ярмарок почали проводити у Дубні. Саме Дубенський ярмарок невдовзі дав початок знаменитим “Контрактам” на Подолі в Києві. Нині його вирішили відновити. Перша спроба виявилася вдалою — на ярмарок з’їхався і зійшовся багатотисячний гурт.

Історія засвідчує, що у XVIII столітті Дубно набуло високого економічного й культурного піднесення саме завдяки тутешньому контрактному ярмарку. Починався він 7 січня і тривав цілий місяць. Для зручностей гостей і купців князь Михайло Любомирський, тодішній власник Дубна, побудував кілька двоповерхових будинків навколо ринкової площі, звів ратушу і ще один палац у замку, блискуче декорований італійським зодчим Доменіко Мерліні. Дубно, населення якого тоді становило 6 535 осіб, щороку протягом двох десятиліть приймало до 30 тисяч гостей. У замку влаштовували пишні бенкети, лицарські турніри, феєрверки. Тут ставив власні п’єси знаменитий польський драматург Войцех Богуславський, виступала Римська опера.

Під час контрактів Дубно тричі (1781 року) відвідав польський король Станіслав Август, де йому влаштували полювання на ведмедя. Загалом Дубенський ярмарок залишив помітний слід в історії не тільки міста, а й усієї країни.

АЖ ЗА КРАЙНЮ ХАТУ ЯРМАРОК ЧУВАТИ

У знаменитого Сорочинського ярмарку з’явився конкурент — Дубенський, що відродився через 212 років

— У Державному історико-краєзнавчому заповіднику Дубна є чимало цікавих архівних матеріалів щодо життєдіяльності міста наприкінці XVIII століття, — розповідає заступник Дубенського міського голови Олександр Карпюк. — Вивчаючи їх, ми з директором заповідника Петром Смоліним вирішили ініціювати відродження ярмарку.

Чимало часу й зусиль було витрачено на його організацію. Водночас, здається, всеняке місто підтримало цю ідею — і морально, й реальними справами. Зокрема, лісове господарство надало матеріал, з якого виготовили оригінальну стометрову огорожу — з плетеного гілля. Вона окреслила сектори, які заповнили майстри з різноманітними виробами.

Прикметно, що участь у ярмарку взяли майже всі міські громадські організації, українські й зарубіжні товариства.

Перший Дубенський ярмарок став ярмарком ідей, талантів. Серед цих талантів виокремлювалася своїми диво-картинами майстриня художньої вишивки Леокадія Загальська, роботи якої

приняті українським характером, його емоціями, переживаннями. А неподалік від знаменитої майстрині розташувався куточок художника-початківця.

— Жодного разу не брала участі у виставках, хоч маю чимало робіт, виготовлених із бісеру, — зізнається Алла Фаст. — Почувши про ярмарок, наважилася. Скажу щиро: жодного витвору не продала, бо такий у мене принцип — картин не продавати. Натомість саме через ці картини у мене зав’язалася дружба з багатьма шанувальниками народної вишивки. Я — від них, вони — від мене почерпнули багато професійних секретів. І все завдяки ярмарку.

Чого тільки не було на ярмарку! Свитки, чобітки різних фасонів, постолі, що сміються всіма зморшками, шапки, як стіжки, рукавиці, циганські сережки з червоного золота... Горшки, миски, полумиски, глечики,ринки, макітри, які жінки вибирали за передзвонком. І все це саморобне, з мудруванням і хитру-

ванням. Адже ярмарок — це справді місце, де можна похизуватися майстерністю.

А ще на ярмарку численні відвідувачі мали можливість зустрітись відразу з двома Гоґолями — молодим і старшим. У ролі класика були семикласник Ігор Сорока й режисер аматорського народного театру Дубенського будинку культури Андрій Федорук. З’ява цього письменника на дубенській ринковій площі була не випадковою принаймні з трьох причин — бо цього року виповнилося 200-ліття з дня народження класика; бо він якраз описав події в Дубенському замку, що розташований за сотню метрів від контрактної площі (“Тарас Бульба”); бо, зрештою, так, як Гоголь, ярмарок мало хто оспівав. Щоправда, це стосується ярмарку Сорочинського. Але дубенці сподіваються, що невдовзі їхнє місто стане нарівні із Сорочинцями в організації ярмаркування. Так воно відновить свою славу традицію.

ВТІЛЕННЯ ГАРМОНІЇ Й МУДРОСТІ

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
генеральний директор
Культурного центру України в Москві,
доктор історичних наук

27 серпня в Культурному центрі України в Москві відкрилася виставка гобеленів народної художниці України, академіка Національної академії архітектури Людмили Жоголь.

Мисткиня удостоєна численних державних нагород, почесних грамот, дипломів, лауреат премії ім. Катерини Білокур і Всеукраїнської премії “Жінка III тисячоліття”. Втім, Людмила Євгенівна була й Жінкою II тисячоліття, недарма Расул Гамзатов назвав її “однією з найчарівніших жінок планети”.

Для мене Людмила Жоголь — це особлення України — красивої, ніжної, талановитої, сильної, мужньої. Скільки разів перед гобеленами Жоголь спливали в пам’яті слова Василя Симоненка: “Україно, ти для мене диво...” У витворах золотих рук майстрині нема настірливих нагадувань про Україну чи української символіки, але вони дихають Україною, передають її самобутні життєві барви. Ці дивовижні квіти і трави, ці соняшники і яблука... Вони українські, вони Україною пахнуть...

Гобелен Л. Жоголь

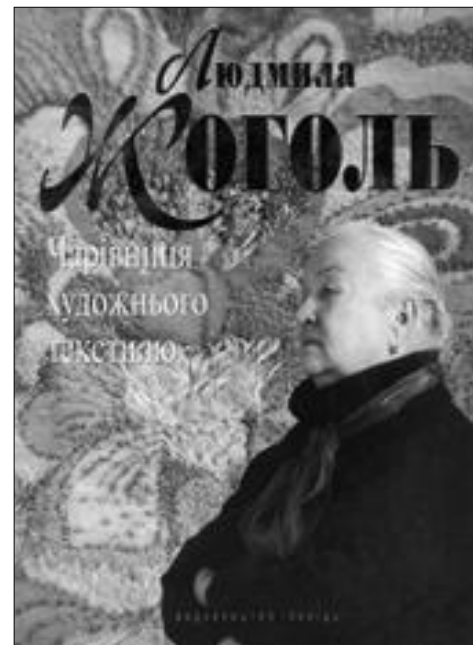
Твори художниці високо оцінили у виступах ректор Московського державного художньо-промислового університету ім. С. Строганова Олександр Стасюк, доктор мистецтвознавства Людмила Крамаренко, член Спілки художників Росії Степан Химочка.

На відкритті виставки йшлося і про те, що торік видавництво “Либідь” видало ди-

вовижної краси книгу “Людмила Жоголь”. Її автори З. Чеусова, Т. Кара-Васильєва, Т. Придатко настільки залюблені й заглиблені в унікальну творчість видатної майстрині, що, здається, їхня розповідь летить легко, радісно й щиро, як українська пісня чи поетичний твір.

Казкові гобелени Людмили Жоголь перебувають у музеях Києва, Москви, Мінська, Баку, Єревана, Торонто, в багатьох приватних колекціях. Понад 20 неповторних витворів майстрині прикрашають зали Секретаріату Президента, Київської міської ради, Президії Національної академії наук, Національного банку. Ними можна також милуватися в готелях “Київ”, “Національний”, “Русь”. Людмила Євгенівна створила понад 250 гобеленів і ще близько двох сотень оригінальних верет, ліжників, художніх розписів на тканині. Чимало з них експонували на виставках українського мистецтва у Бельгії, Греції, Італії, Канаді, Франції, Югославії, Норвегії... Загалом в Україні та за кордоном відбулося понад 30 персональних виставок Людмили Жоголь.

Розгорнув книгу відгуків у виставковому залі й серед перших записів прочи-

Книжка про художницю

тав: “Людмилу Євгенівно! Ваші роботи — втілення краси, гармонії, мудрості, словом — української душі. Виставка — подія для всіх українців Москви. Ми пишаємося Вами. Спасибі за Вашу творчість. Галкіна Л. В.”

Низький уклін Вам, Людмилу Євгенівно! Здоров’я Вам, велика Українко!

«Я ЛЮБЛЮ ВАС УСІХ, А НАЙБІЛЬШЕ ЛЮБЛЮ УКРАЇНУ»

Кожен концерт народного артиста України Степана Гіги — це аншлаг і воістину свято душі. Разом із його піснями хочеться любити, вірити, плакати, сміятися, мріяти, сподіватися, прощати. У цьому переконалися жителі та гості селища Млинова, до яких із концертом завітав Степан Гіга. А про всенародну любов до артиста свідчить хоч би такий факт: одна із млинівчанок-прихильниць його таланту аж п'ять разів виходила на сцену, щораз даруючи співакові пишний букет троянд. Стільки квітів під час одного концерту від однієї особи, зізнається артист, він ще ніколи не отримав.

ЗАВДЯКИ ТАКИМ ПІСНЯМ УКРАЇНЦІ ПОВЕРТАЮТЬСЯ В УКРАЇНУ

Степан Гіга — перший з українських співаків, який отримав “золотий диск” із нагоди появи мільйонного примірника його аудіоальбомів. Це ще одне підтвердження всенародної любові. Зокрема, його “Яворину”, присвячену світлій пам'яті Назарія Яремчука, слухають усі, як національний гімн, — стоячи. Коли звучить його пісня “Друзі мої”, публіка по-справжньому здружується, кладучи одне одному руку на плече. А “Дорога до храму” спонукає задуматися над сутністю життя.

Щось схоже було й у Млинові, центральний майдан якого заради Гіги наповнився настільки, що, як кажуть, яблуку ніде впасти. А з цього велелюддя виокремлювалася симпатична молодичка, яка під час концерту раз по раз посилала свого чоловіка до квіткового магазину, щоб вручити букет народному артистові України.

— Та що там п'ять букетів, наша сім'я готова “потопити” Гігу в морі квітів, — зізнається пані Надія. — Він на таку прихильність заслуговує.

— Деякий час мені довелося жити в Італії, — доповнює дружину Василь Козачук. Ідучи туди, прихопив із собою диск із піснями Степана Гіги. Потім разом із земляками, які прийшли на гостину, слухали пісні. Одна із заробітчанок не витримала і каже: “Гіга мене настільки розчулив, що завтра повертаюся в Україну”.

ЛИШЕ ОДИН КОНЦЕРТ — БЕЗ “ЯВОРИНИ”

— Приємно чути такі слова, — прокоментував почуте і побачене народний артист України. — Хоч, як на мене, не варто було чоловікові так витратитися на пишні букети. Часом маленька польова квіточка вартує більше. Зрештою, найважливіше — щирість. У свою чергу намагаюся бути щирим, коли пишу й виконую пісні про любов, про жінок. Недавно почув одну прекрасну філософську фразу: “Якщо тобі щось дано безплатно, то безплатно його і віддай”. На її підтвердження наведу ще слова священника, який сказав: “Знаєш, Степане, а ми з тобою виконуємо однакову місію. Я виходжу перед олтарем і проповідую людям добро. І ти виходиш на сцену і проповідуєш людям добро. До церкви людей ніхто не заганяє. І на твої концерти також люди йдуть за велінням серця”.

Звичайно, це високі слова. А за ними — відповідальність. Бо не маєш права донести до людського серця бодай краплину фальші. Усе має бути правдиво і щиро, що й намагаюся робити, як повелів Бог, від Якого — мій талант.

— Ми зустрілися на самому початку бабичого літа. А перед тим у Вас концерти... Невже так і не знайшлося влітку часу на відпочинок?

— Склалося так, що часу не було ні на море, ні на гори. Але артист повинен бути щасливим від того, що у нього бракує часу на відпочинок, що його всього поглинає творчість. Щодо моєї творчості, то віднедавна пишу пісні для доньки Квітослави, заслуженої артистки України, й сина Степана. Невдовзі має вийти їхній спільний альбом. Дуже тішусь, що їхній спів полонить серця. Восени готуюся концертним туром містами України відзначити свій п'ятдесяті роки. Планую також концерт у столичному Палаці “Україна”. Сподіва-

юся, що Бог мені допоможе у здійсненні цих планів-здумів і водночас у написанні нових пісень, якими артист повинен постійно поповнювати свій доробок.

— **Глядачі під час концертів просто вимовляють у Вас “старі” пісні, особливо “Яворину”, як трапилося сьогодні.**

— “Яворина” — особлива пісня. Вона написана на слова прекрасного поета Степана Галлябарди, присвячена світлій пам'яті незабутнього Назарія Яремчука. Спочатку називалася “У райським саду”. Під час одного з концертів за кордоном я не заспівав її, за що наразився на післяконцертне нерозуміння публіки.

Водночас варто зрозуміти, що ця пісня пройнята сумом і печалю, і не завше співзвучна з урочистостями. У такому випадку своє слово каже глядач. Приміром, у Млинові на святі люд почав навіть скандувати: “Яворину! Яворину!” Як тут відмовиш... Символічно: коли звучать перші акорди, всі піднімаються з місць і слухають стоячи. Це найдорожча данина пам'яті всім талантам, усім вірним синам України.

Спілкувався
Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

3 біографії Степана Гіги

Народний артист України Степан Петрович Гіга народився 16 листопада 1959 року на Закарпатті. Навчався у Київській консерваторії. 1995 року вийшов перший сольний альбом співака “Друзі мої”. Згодом з'явилися ще два: “Вулиця Наталі” й “Троянди для тебе”. Саме альбом “Вулиця Наталі” став для Степана доленосним — 2002 року продаж сягнув мільйона примірників. Степан Гіга першим в незалежній Україні отримав “золотий диск”.

1998 року став заслуженим артистом України, 2002-го отримав звання народного артиста. 1989 року було створено гурт “Друзі мої”, з яким артист працює досі.

Степан Гіга одружений, має двох дітей. Дружина Галина — колишній адміністратор Закарпатської філармонії, нині — директор студії звукозапису “GIGARECORDS”. Донька Квітослава і син Степан часто гастролюють разом із батьком, із сольними номерами, виконують пісні на його музику.

Петро АНТОНЕНКО

Із журналістами зустрілися глава УГКЦ Блаженніший Любомир Гузар, народна артистка України Наталія Сумська, яка вестиме концерти, режисер акції Сергій Архипчук та лідер гурту “С.К.А.Й” Олег Собчук.

На прес-конференції йшлося про те, що нинішній тур — продовження весняної акції Церкви. Тоді, у травні, тур успішно пройшов багатьма містами України. Ось що сказав Блаженніший Любомир Гузар про цю місію Церкви: “Коли ми почали дискутувати над проектом, я зрозумів, що можемо дати людям набагато більше ніж видовище. Успіх концерту залежить від того, як широко ми відкріємо сер-

ПІСЕННИЙ СОБОР

Музика об'єднує, підтримує, надихає. Саме це стало суттю нової масштабної акції “З вірою і любов'ю”, організованої Українською Греко-Католицькою Церквою. Музичний тур пройде 7–22 вересня шістьма західними областями України. Презентації його й була присвячена прес-конференція в УНІАН.

ця для краси, для сприйняття духовних цінностей, щоб удосконалити себе”.

Попередній концертний тур був присвячений класичній музиці й став містком між європейською культурою та її частиною — українською, сприяв спротиву “маскультури”, консолидації вірян різ-

них конфесій. Тому природно виникла ідея продовження цієї справи. Нинішній тур буде присвячений сучасній українській музиці. Серед учасників — Тарас Петриненко і Тетяна Горобець, “Пікардійська терція”, лідер групи “Мандри” Фома, гурти “Друга ріка”, “С.К.А.Й”, Марта Шпак, Дарина

Сумська, чимало інших колективів і виконавців.

Нинішній тур, як і весняний, благодійний. Зібрані кошти буде спрямовано на спорудження в столиці патріаршого собору УГКЦ Воскресіння Христового. Квитків на концерти не продаватимуть, глядачі робитимуть добровільні пожертви. До речі, під час травневого туру було зібрано 800 тисяч гривень.

Ось графік концертів музичного туру “З вірою і любов'ю” (дата й місто): 7 — Луцьк, 8 — Рівне, 9 — Чортків, 12 — Тернопіль, 13 — Івано-Франківськ, 14 — Чернівці, 15 — Коломина, 16 — Долина, 17 — Стрий, 20 — Брошнів, 21 — Жовква, 22 — Львів.

УКРАЇНЦІ Й БІЛОРУСИ В ЧЕРНІГОВІ

Петро АНТОНЕНКО

Цього року міжнародний музичний фестиваль “Be Free” (право бути вільним) надав можливість відчувати себе вільними понад 10 000 шанувальників рок-музики: саме стільки людей за два дні відвідало фестиваль у Чернігові. Глядачі безплатно змогли почути більш як 20 груп із Білорусі, України, Польщі. “Родзинками” фестивалю стали гурти “Ляпіс Трубецкой” (Білорусь) і “Воплі Відоплясова” (Україна).

Організаторами заходу традиційно виступили “Білоруська музична альтернатива”, ініціатива “Студфармат” і “Європейське радіо для Білорусі”. Дійство проходило під патронатом Чернігівської міської ради.

Фестиваль, що відбувся в Чернігові, — це не лише гарна музика, а й місце знайомств молоді з різних країн, можливість під час подорожі побачити багато цікавого. Разом з музичною частиною цього року фестиваль мівист навчальні заходи з прав людини, які організували Чернігівський громадський комітет захисту прав людини, Білоруський Гельсінкський комітет, організація “Правова ініціатива”, німецьке товариство “Культура-тив” із Дрездена. Проблема захисту прав і свобод людини, розвитку громадянського суспільства в Білорусі стоїть все ще досить гостро (втім, і в Україні також). Тому основний меседж фестивалю — “Право бути вільним” — залишається актуальним.

Музиканти “викадалися” повністю. Приємно здивував білоруських і українських поціновувачів року Олег Скрипка, лідер групи “Воплі Відоплясова”, який навіть намагався розмовляти з публікою білоруською мовою, а наприкінці виступу підняв національні прапори України й Білорусі. І, звичайно ж, у концерті “ВВ” прозвучали всі найулюбленіші хіти публіки.

Ось кілька вражень від фестивалю.

Сергій Міхалок, лідер групи “Ляпіс Трубецкой”: “Я чекав, що на фестивалі буде більше українців. Але, ймовірно, річ у тому, що українська публіка трохи розбещена безліччю фестивалів. Глядачів із Білорусі було дуже багато, навіть порівняно з Be2gether (цей фестиваль щороку проходить у Литві й має значно більше фінансування). Можливо, це зумовлено тим, що на “Be Free” грали деякі білоруські групи, які рідко виступають у Білорусі. Співаки тут нам сподобалося. Тож якщо наступного року нас запросять, обов'язково приїдемо!”

В'ячеслав Корінь, група “Ulis”, один з організаторів фестивалю: “Як учасник і організатор можу зазначити: фестиваль цього року пройшов значно краще, ніж раніше. Більшим стало наметове містечко, кращими — сцена й апаратура, збільшилася команда людей, які допомагали. Та й атмосфера була святкова. Сподіваюся, що й майбутній фестиваль пройде також у Чернігові”.

Марія Садовська, член оргкомітету фестивалю: “Помітним було бажання довідатися про нас більше. На “Be Free” були акредитовані десятки журналістів. Зріс інтерес публіки — молоді вже прагне допомогти в організації, а не бути пасивним глядачем”.

Організатори висловлюють щирі вдячність Чернігівській міській раді за підтримку заходу.

МАЗЕПА-РОК

Сергій КЛИМКО

Щорічний рок-фестиваль “Мазепа-фест” у Полтаві відбувся в повному обсязі, чим потішив шанувальників музики на тлі багатьох фестивальних невдач цього літа. Концертний майданчик, розташований на схилі одного з полтавських пагорбів, під час фестивалю щільно заповнювали глядачі всіх соціальних верств і вікових категорій. Уже всьоме сцену Співочого поля ім. Марусі Чурай атакували рок-гурти з усієї України: у фестивалі взяло участь більш як 30 музичних колективів, зокрема кілька місцевих команд, серед яких “Контрабас”, “Арахнофобія”, “Онейроїд” і “Трансформер”. “Зірками” фестивалю стали “Dazzle Dreams”, гурт “Гудімов” та “С.К.А.Й.” — останні викликали справжнє шаленство в публіці. Порадували глядачів зі смаком харківська команда “ГУП та Дзига” й івано-франківська “Кораллі”.

Фестиваль традиційно безплатний, що не перешкоджає приємно дивувати гостей з інших міст. “Тут зовсім не потрібні гроші! — каже дівчина на ім’я Наталка. — Ми з подружкою приїхали автостопом із Луганська, переночуємо у друзів — в умовах кризи це чудово!”

Мало хто з полтавців відмовляється від прогулянки до Співочого поля в ці, без перебільшення, святкові дні. “Дуже приємно, що в Полтаві є свій фестиваль, на який збирається майже все місто, — каже Геннадій, полтавець, що живе у Лондоні. — На мою думку, це вкрай потрібний атрибут будь-якого міста, що має амбіції або бажання бути культурно чи туристично привабливим”.

Такий погляд на подію поділяє засновник і головний організатор “Мазепа-фесту”, голова Полтавського обласного об’єднання “Просвіти” **Микола Кульчинський**:

— **Пане Миколо, чим особливий цьогорічний фестиваль?**

— Маємо багато молодих гуртів високого рівня. Я навіть казав би про нову хвилю української музики. Полтавські команди також дуже виростили. Крім того, на фестивалі дуже мало нетверезих. Життя без алкоголю — одне з гасел фестивалю.

“Родзинкою”, на моє переконання, став вокальний квартет “Тенора Бельканто”, який публіка дуже добре сприйняла. “Червоної руті” у їхньому виконанні підспівував весь “зал”.

Цікава й географія фестивалю: учасники від Сімферополя до Івано-Франківська, відвідувачі — від Донецька до Закарпаття. Цього року на фестивалі з’явилася й команда з-за меж України — гурт із Білорусі “Хуткі смоўж”. На жаль, не змогли прибути гурти “Беркут” з Польщі й петербурзький “Телевізор”.

— **Чи всі артисти працювали за гонорар?**

— Жоден полтавський гурт не брав за виступи грошей. Без гонорару виступили гурти із Сум і Харкова.

— **Була підтримка міської адміністрації?**

— Жодної допомоги від міської адміністрації ми не отримали, обласне управління культури також не надало фінансування. Міністерство культури і туризму обіцяло спочатку 200 тисяч, потім ми отримали кошторис на 142 тисячі, але жодної копійки досі не одержали. Спонсорів обмаль. Від “Нашої України” ми отримали 40 тисяч гривень, київська ресторація

“Два Гуся”, що постійно підтримує фестиваль, надала 15 тисяч гривень. До того ж, адміністрація парку “Перемога” обмежила нас у часі — концерти мали завершуватись до 22 години. Жоден фестиваль, що проходить не у житловій зоні, не має таких обмежень. Ми ж працюємо на позитивний імідж міста і культурний розвиток його мешканців — фестиваль збирає у кожен із днів не менш 10 тисяч відвідувачів.

“Мазепа-фест” продовжує формувати адекватну музичну свідомість, національну самосвідомість, позитивне ставлення до постаті гетьмана Мазепи.

Під час фестивалю на знак гостинності організатори вручили полтавській королеві головному режисерові Сергієві Архипчуку, білоруському гурту “Хуткі смоўж” та гурту “С.К.А.Й.”.

Одне із завдань фестивалю — відкриття нових імен. “Щороку приходжу на фестиваль, бо тут можна побачити і почути приємні сюрпризи”, — стверджує мешканець Полтави, архітектор Юрій. — Цього року для мене це жвавий рок-н-рольний “Дніпрогес”.

А ті, хто не зможе прийти на фестиваль, віднині матимуть змогу почути його в онлайн-режимі: адміністрація запровадила Інтернет-трансляцію всіх виступів. Пряме включення зі Співочого поля в Полтаві стало можливим завдяки технічній підтримці одного з міських Інтернет-провайдерів.

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

У Національному художньому музеї України 11 вересня о 18 годині відкривається виставка “Невідомі сторінки українського авангарду. Василь Седляр — ілюстратор “Кобзаря””.

Виставку приурочено до 110-річчя із дня народження В. Седляра (1899—1937), 195-річчя з дня народження Т. Шевченка й до виходу в світ нового видання “Кобзаря” з ілюстраціями В. Седляра.

На виставці експонуватимуть твори з фондосховищ Національного художнього музею України, Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, Музею українського народного декоративного мистецтва, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а також з приватних колекцій.

17 вересня о 16:30 під час роботи виставки відбудеться презентація нового видання “Кобзаря” і демонстрація документальних фільмів про школу художників-бойчуків.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА

Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора Ніна ГНАТЮК 279-49-47

Заступник головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури Сергій КЛИМКО 279-49-47

Відділ просвітницької роботи Надія КИР’ЯН 270-55-57

Відділ коректури Олена ШУЛЬГА 278-63-69

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Інтернет-редактор Євген БУКЕТ 279-39-55

Черговий редактор Сергій КЛИМКО

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301236
Наклад у вересні — 35 600

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Прогвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Прогвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги: на місяць — 4,27 грн. на 3 місяці — 12,36 грн.

